

Torsdagen den
20 februari 1975

Om beredskapsplaner för evakuering av svenskar från länder där det politiska läget är instabilt

Torsdagen den 20 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 7, 11 och 12 innevarande månad.

§ 2 Herr förste vice talmannen meddelade att herr *Karl Bengtsson* i Varberg den 17 februari återtagit sin plats i riksdagen, varigenom herr Remgårds i Falkenberg uppdrag som ersättare för honom upphört.

§ 3 Om beredskapsplaner för evakuering av svenskar från länder där det politiska läget är instabilt

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nilssons* i Agnäs (m) den 4 februari anmälda fråga, nr 64, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat om jag vill redogöra för befintliga beredskapsplaner för att evakuera svenska medborgare från länder där akuta politiska situationer innebär uppenbar fara för deras säkerhet.

Sedan flera år tillbaka finns en särskild beredskapsinstruktion för utlandsmyndigheterna, och denna har under det gångna året setts över. I samband därmed har kompletterande anvisningar för utlandsmyndigheternas beredskapsplanläggning utfärdats.

Vid varje utlandsmyndighet skall finnas en beredskapsplan bl. a. för evakuering eller repatriering av svenska medborgare. En sådan plan är i första hand en allmän grund för åtgärderna i en krissituation, vilka givetvis måste anpassas till förhållandena i det aktuella läget. Om evakuering skulle visa sig nödvändig med kort varsel, åligger det utlandsmyndighetens chef att vidtaga alla de anstalter som han bedömer som oundgängligen erforderliga.

Det bör emellertid här framhållas att evakuering eller repatriering sker helt på frivillighetens grundval och sålunda inte kan beordras av vare sig departementet eller vederbörande utlandsmyndighet. Någon möjlighet att tvinga en svensk medborgare att återvända till Sverige eller evakuera till annan plats finns följaktligen inte.

Utrikesdepartementet har det yttersta ansvaret för och ledningen av evakueringsoperationerna. Anskaffning av fartyg eller flygplan för evakuering skall också normalt ombesörjas av departementet. I en kaotisk situation eller om evakuering av andra skäl måste ske hastigt kan utlandsmyndighet dock själv anskaffa sådant transportmedel.

Slutligen kan nämnas att samråd om möjligt kommer att äga rum

med i första hand nordiska men även andra utlandsmyndigheter på platsen.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

När jag ställde frågan för fjorton dagar sedan var det med anledning av situationen i Asmara, som då var ganska allvarlig. Jag känner personligen några av de svenska missionärerna där, och de befann sig i uppenbar livsfara. Nu har det dess bättre lyckats att rädda dem, och några av dem är på väg hem.

Men situationen är oviss på flera håll ute i världen där vi har svenska biståndsarbetare och andra svenskar i viktig verksamhet. I allmänhet kan man i förväg observera platser där osäkerhet råder och där den politiska situationen kan väntas medföra snabba förändringar med risker i samband med skottlossning, strider och kaos.

Det borde därför vara önskvärt och nödvändigt att vissa förhållningsåtgärder innebärande beredskap i händelse av ett abrupt ändrat läge vidtogs från svensk sida. Utan att i detalj planera allt kan man se till att evakuering kan ske och vilka vägar som kan användas.

Svaret är ganska utförligt, och det synes mig också på sätt och vis inge en viss trygghet. Man kan möjligen fråga sig på vilket sätt en utlandsmyndighet själv kan anskaffa transportmedel, som det står på sidan två mot slutet av svaret. I vissa fall torde det vara möjligt och i andra fall ganska svårt.

Det är dock värdefullt att vi genom utrikesministerns svar fått en summering av det här slaget. Om inte evakuering kan ske, är det också fråga om att kunna försörja de människor det gäller med läkemedel, livsmedel och vatten. Jag hoppas att sådana saker är förberedda från svensk sida.

Med detta vill jag än en gång tacka för svaret.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Vi kan väl vara överens om att man skall göra allt man kan för att evakuera svenskar och dessutom om möjligt varna dem som befinner sig i områden där vi befarar att svåra kriser skall uppstå. Som ett exempel på hur man skaffar flygplan och båtar kan vi ta den stora evakuering som förbereddes från Cypern förra sommaren, då vi ställde både båtar och flygplan till förfogande för att evakuera svenskar från Cypern och från grekiska öar. I allmänhet måste man lita till de reguljära transportmedel som finns. När det gäller Eritrea, som är aktuellt nu, är det närmast med stöd av myndigheterna där som vi lyckats få ut svenskar ur området.

Det finns flera områden just nu som är sådana att vi har en daglig bevakning av dem för att hålla reda på var svenskarna finns och hur de skall kunna komma därifrån om situationen förvärras.

Nr 23

Torsdagen den
20 februari 1975

Om beredskapsplaner för evakuering av svenskar från länder där det politiska läget är instabilt

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Utrikesministerns sista upplysning tyckte jag var mycket intressant och glädjande. Det var just detta jag egentligen var ute efter. Man känner inför det som sker att det kan komma situationer som det inte på ögonblicket går att göra något åt. Men om man i förväg tar med riskerna i beräkningen finns det en möjlighet att uträtta något.

Det som slutligen nämns i svaret, att samråd om möjligt skall hållas med nordiska och även andra myndigheter på platsen, tycker jag också är utmärkt. Det gör att jag betraktar svaret som ytterst positivt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om hemligstämplande av handlingar vid statligt företagsförvärv

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Burenstam Linders* (m) den 11 februari anmälda fråga, nr 75, och anförde:

Herr talman! Herr Burenstam Linder har med anledning av att vissa handlingar, som har samband med statens förvärv av aktier i Pripps, hemligstämplats i 20 år frågat hur enskilda riksdagsmän skall kunna bedöma förslag om köp av företag när handlingar som hör till ärendet hemligstämplats på detta sätt.

De handlingar i det nämnda ärendet som har hemligstämplats i 20 år har med Pripps interna affärsverksamhet att göra. De utgörs av sammanställningar och beräkningar som gjorts inom PRIBO-koncernen och av en auktoriserad revisor. Jag anser det riktigt att handlingar av denna karaktär – som alltså berör ett enskilt företags rörelse och framtidsprognoser – inte offentliggörs.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret, churu det är föga upplysande.

Socialdemokraterna talar ofta om insyn i näringslivsfrågor, men då de själva har ett konkret fall med en näringslivsfråga blir det hemlighetsmakeri i stället. Socialdemokraterna säger ofta att "samhället" skall bestämma. Vem är då egentligen samhället, det samhälle som har beslutsunderlag att bestämma? Det tycks som en ganska begränsad krets av makthavare inom finansdepartementet möjligen har denna fullständiga insyn och detta beslutsunderlag.

Men jag har i likhet med alla andra riksdagsmän ett ansvar att ta i en fråga som denna. Är det t. ex. ett för dyrt köp, betalar staten 100 milj. kr. för mycket när man köper Pripps? Den tidning som brukar kunna göra ganska goda bedömningar i sådana här sammanhang, nämligen Affärsvärlden, gjorde i höstas gällande att värdet på Pripps var ungefär 100 milj. kr. mindre än det pris staten betalar. Hur skall jag

tillsammans med de andra riksdagsmännen kunna bedöma en sådan här fråga? Det är bakgrunden till att jag frågat finansministern hur man egentligen skall uppträda när finansdepartementet eller herr Sträng väljer att hemligstämpla handlingar i inte mindre än 20 år. Propositionen ger ett magert underlag för att bedöma om det är ett riktigt pris man skall betala.

Herr Sträng säger att det här gäller intern affärsverksamhet. Den är alls inte intern för oss. Vi skall vara med och bestämma om man skall betala så här många hundra miljoner kronor för Pripps. Det är väl inte något internt? Jag finner inte att finansministern gett ett tillfredsställande svar på hur man som enskild riksdagsman verkligen skall kunna bedöma den här affären.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag skall självfallet inte tjuvstarta den debatt som väl herr Burenstam Linder och jag kommer att ha så småningom när utskottets betänkande ligger på bordet. Jag vet att herr Burenstam Linder ogillar den uppgörelse som har träffats mellan staten och Pripp om övertagande av 60 % av aktiestocken i den här hanteringen. Men det är väl ändå ganska klart att det inom ett företag finns uppgifter som bör vara företaget förbehållet att ha som sina egna och som inte skall offentliggöras. Även om detta företag är ett dominerande företag inom sin bransch, finns det ändå rader av konkurrenter, och att då offentliggöra planer på framtidsprognoser och allt vad det innebär vore inte korrekt mot det enskilda företaget. Jag vet att innerst inne delar herr Burenstam Linder min uppfattning på den punkten men att han nu av mera politiska affekter tyckte det var intressant att ställa frågan i den formulering den har fått.

Herr Burenstam Linder sade att socialdemokraterna brukar tala om insyn. Han höll sig själv följaktligen litet vid sidan om den ambitionen. Här är han emellertid ute och skall ha en insyn i ett privat företag, som jag föreställer mig att han inte gör anspråk på i andra fall. Då säger herr Burenstam Linder att staten har ju betalt för detta inflytande och att då bör insynen vara ett faktum. Jag garanterar herr Burenstam Linder att i detta företag kommer det att finnas representanter för det allmänna och för de anställda, som har precis den insyn som herr Burenstam Linder efterfrågar. Men att ge offentlighet åt rent interna affärsprognoser och sammanställningar utöver vad som har getts i propositionen har jag inte ansett vara lämpligt.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag har svårt att förstå logiken i att detta är rent interna uppgifter. Det är uppenbarligen uppgifter som är betydelsefulla, så betydelsefulla att de har hemligstämplats i 20 år, vilket innebär att de enskilda riksdagsmännen, som så småningom skall rösta i denna fråga, inte har tillgång till dessa uppgifter. Vi kommer aldrig att få veta om det verkligen är ett för dyrt köp som man har gjort. Jag vet ju inte

*Om hemligstämp-
lande av handlingar
vid statligt företags-
förvärv*

vad som står i dessa hemliga papper. Därför kan jag inte avgöra vad det är för slags upplysningar som inte ställs till förfogande för dem som skall besluta så småningom.

Det är uppenbarligen så, att det i olika företag finns behov av att ha skydd för vissa typer av affärshemligheter. Jag vill inte alls säga något annat. Men däremot kan statsmakten när det gäller enskilda företag skaffa sig de olika upplysningar som man vill ha. Jag vet ju inte, när herr Sträng blir företagsägare här, om statsmakten inte får stora egna företagarintressen och då inte på samma sätt skaffar den insyn i det offentliga som vi alla behöver för att kunna bedöma vad som egentligen händer och sker.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! I den proposition som har avlämnats till riksdagen ges det en utförlig redovisning av företagets situation. Det avtal som har träffats redovisas också i alla sina paragrafer och detaljer. Som avslutning på det hela presenteras också företagets balansräkningar.

Men vid sidan om detta kan det ju föreligga utredningar som har med den framtida utvecklingen att göra. I det konkurrenssamhälle vi lever i har jag ansett att de prognoserna och utredningarna nog bör kunna vara företagets privata egendom och inte presenteras på samma offentliga sätt som övriga handlingar i propositionen.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Eftersom det nu finns ett antal handlingar som är hemligstämplade, måste det med logisk nödvändighet innebära att det finns ett beslutsunderlag som inte är redovisat i propositionen. Alla riksdagsmän har ett ansvar, och det är för att kunna bedöma om i en affär som denna herr Sträng t. ex. har betalat för mycket som vi begär att få tillgång till olika sådana uppgifter. Alla talar om insyn. Socialdemokraterna använder ofta kravet på insyn som motiv för att staten skall lägga sig till med det ena eller andra företaget. Men när detta väl sker så hemligstämplas genast viktiga handlingar i 20 år.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Om herr Burenstam Linders inlägg vore ett uttryck för verklig oro med hänsyn till den här uppgörelsen då skulle jag ha respekt för den. Men efter att ha lyssnat till herr Burenstam Linder under många år tvekar jag inte att säga att andra bevekelsegrunder ligger bakom det engagemang som han visar här i dag.

Det beslutsunderlag som är erforderligt för att ta ställning till ärendet har redovisats i propositionen. Jag begär nu inte att herr Burenstam Linder skall tro mig, för jag föreställer mig att han är misstänksam mot mig över huvud taget, men det som här är hemligstämplat har ingenting med beslutsunderlaget att skaffa.

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om hemligstämp-
lande av handlingar
vid statligt företags-
förvärv*

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Om herr Sträng anser att jag har andra bevekelsegrunder för vad jag säger bör han tala om vilka det är. Jag tycker faktiskt att vi kan resonera om varje fråga med utgångspunkt i dess egna meriter. Och det tål verkligen den här frågan. Det finns inte något verkligt fullgott beslutsunderlag i propositionen. Jag upprepar att kvalificerade bedömare har gjort gällande att priset är låt oss säga 100 milj. kr. för högt. Då måste det vara rimligt att enskilda riksdagsmän kan få tillgång till de olika bedömningar som gör att finansministern anser att ett så högt pris skall betalas som i det här fallet. Att för mycket betalas antyds också av det förhållandet att aktierna i det företag som säljer – PRIBO – väsentligen har stigit sedan detta avtal slutits.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag är litet generad över att den här debatten tar så lång tid. Om det vore ett hundra procentigt statligt företag skulle herr Burenstam Linder ha rättighet att säga att ingenting får vara hemligt. Men jag skulle förmodligen även där göra gällande att det finns vissa ting i hundra procentigt statsägda företag som på grund av affärssituationen bör vara hemliga. Här är det fråga om ett företag där staten delar ansvaret med ett privatföretag, och herr Burenstam Linder är sannerligen inte den som i riksdagen har gjort gällande att det är nödvändigt med insyn i svenskt privat näringsliv. Det är från de utgångspunkterna jag inte helt tror på ärligheten i herr Burenstam Linders argumentation.

Herr Burenstam Linder säger vidare att kvalificerade bedömare gör gällande att det har skett en överbetalning, sett från statens synpunkt. Jag läste med stort intresse den artikel i Affärsvärlden som åsyftas, men jag delar inte skribentens uppfattning, och jag vägrar att acceptera honom som någon auktoritet på området.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Nu fick vi reda på att anledningen till hemligstämpeln är att staten delar ansvaret med ett privat företag. Det privata företaget har kvar 40 % av aktieägarintressena. Men det har skrivits en klausul som innebär att PRIBO om tio år på som jag tycker mycket gynnsamma villkor kan avyttra sina aktier. Som beräkningsgrund har man då att aktiepriset stiger enligt konsumentprisindex, vilket såvitt jag förstår inte är någon dålig överenskommelse från det enskilda företagets synpunkt. Därför vill jag göra gällande att PRIBO redan i dag väsentligen är ett statligt företag som det gäller för oss att ha insyn i.

Min principiella uppfattning om insyn är att det är olyckligt när staten sätter sig i det läget att staten inte som fristående statsmakt utövar sin kontrollerande uppgift utan i stället har egna företagariintressen att slå vakt om.

*Om utbildningen
för erhållande av
militärt förarbevis
för buss*

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Ja, det är väl egentligen den politiska skillnaden mellan herr Burenstam Linder och mig. Jag anser att staten aktivt bör kunna gå in i företagsverksamheten och driva sådan på ungefär samma premisser som det privata näringslivet. Herr Burenstam Linder ogillar däremot med utgångspunkt i sin politiska ideologi att staten har ett inflytande inom företagsamheten.

Jag skall inte gå närmare in på frågan om anknytningen till konsumentprisindex men vill ändå påpeka att värderingen om tio år – om nu en sådan kommer att göras – skall baseras på andra kriterier än vad herr Burenstam Linder nyss anförde.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Herr Sträng sade i en tidigare replik att han inte kunde ställa sig bakom den beräkning som lagts fram i Affärsvärlden. Ja, jag vet inte om man kan göra det eller inte, och det är det som är problemet f. n. De riksdagsmän som så småningom skall rösta i ärendet har inte den insyn som krävs för att avgöra detta. En möjlighet är såvitt jag förstår att det i det hemligstämplade materialet finns olika uppgifter som det skulle vara bra att ha tillgång till när man skall bedöma en så viktig fråga som denna. Det gäller nämligen att slå vakt även om skattebetalarnas intressen.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag tyckte att min anmärkning att jag inte vill upphöja Affärsvärlden till någon auktoritet på området behövdes för balansens skull, eftersom herr Burenstam Linder i sitt inlägg verkligen upphöjde Affärsvärldens skribent till en auktoritet just i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om utbildningen för erhållande av militärt förarbevis för buss

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Boos (c) den 7 februari anmälda fråga, nr 74, och anförde:

Herr talman! Herr Boo har frågat mig om jag anser att utbildningen för att erhålla militärt förarbevis för buss motsvarar den utbildning som krävs för att erhålla rätt att framföra buss i civil trafik samt, om så icke är fallet, vilka åtgärder jag avser vidtaga.

Inom försvarsmakten föreligger behov av värnpliktiga bussförare dels för krigsorganisationen, dels för personaltransporter under grundutbildning.

Av åldersskäl har de värnpliktiga som uttagits till bussförare ej alltid hunnit avlägga prov för civilt busskort, varför utbildning måste ske inom

*Om utbildningen för
erhållande av
militärt förarbevis
för buss*

försvarsmakten. Utbildningstiden för de värnpliktiga bussförarna är minst 80 timmar innan de får tas i anspråk för personaltransport. Provet för förarbevis sker inför militär besiktningsman som är utbildad av trafiksäkerhetsverket. Förarbeviset är ett kompetensbevis på den enskiides förmåga att framföra, vårda och handha fordonet.

Utbildningen motsvarar de trafiksäkerhetskrav som statens trafiksäkerhetsverk ställer för att få körkort för buss (klass ABCDE). Utbildningen omfattar dock inte bestämmelser som enbart avser civil trafik, exempelvis genomgång av färdskrivare och tidhållning i yrkesmässig trafik.

Eftersom kraven för att få militärt förarbevis för buss i allt väsentligt är samma som i fråga om körkort för civil busstrafik, ser jag inte någon anledning att vidta åtgärder i denna fråga.

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min enkla fråga.

Från trafiksäkerhetssynpunkt är det angeläget att de krav på utbildning och rutin för framförande av buss som ställs i det civila livet också gäller vid militära busstransporter å allmän väg. Dessa transporter avser ofta långa sträckor och sker på vägar som inte i alla avseenden har en tillfredsställande standard. Detta sammanhänger med att de militära övningsfälten ofta är placerade i avskilda områden på långa avstånd från huvudförläggningen.

Övningsfältet i Älvdalen är ett typiskt exempel på detta. Det blir därför många militära transporter på allmänna vägar i området samt till och från Älvdalen genom länet i övrigt. Från ortsbefolkningen och från andra trafikanter på dessa vägar framförs ofta synpunkter beträffande de militära transportererna. Det är som jag ser det nödvändigt att den militära förarutbildningen ägnas uppmärksamhet, så att den så långt som möjligt i praktiken ger samma kompetens som krävs av förare av buss i det civila.

Statsrådet anser för sin del att inga åtgärder behöver vidtagas. Det är ju en något annan uppfattning än den som har framkommit från militärt håll. Vid den regionala radions utfrågning sade man nämligen från högt militärt håll att det är alldeles nödvändigt att titta på den här problematiken för att om möjligt åstadkomma sådana bestämmelser som kan öka trafiksäkerheten också när det gäller framförande av militära busstransporter.

Jag hoppas, trots statsrådets svar, att man skall följa den här frågan med största uppmärksamhet och att de åtgärder vidtages som måste anses vara angelägna för att uppnå en sammantaget större trafiksäkerhet.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är väldigt tacksam för att herr Boo pekar på de olägenheter som uppkommer när militären har för lång färd till skjutfält osv. Men herr Boo vet ju hur starkt motstånd det brukar resas när man från militärt håll önskar tillgodose intresset av att ha övningsfält på nära

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om utbildningen för
erhållande av
militärt förarbevis
för buss*

håll. Vi tvingas alltså i vissa fall till alltför långa och krävande transporter, men i det här sammanhanget finns det ingenting som talar för att olyckan skulle ha uppkommit till följd av att det rörde sig om en lång transport.

Jag har svarat på herr Boos fråga och således gett det beskedet – vilket jag tyckte skulle kunna lugna herr Boo – att vi har dessa hårda krav på bussförare som används i den militära organisationen, att de skall ha en utbildning som motsvarar den som erfordras på det civila området.

När det gäller det civila området kan jag tala om, att utbildningen av bussförare är ytterst skiftande. Den mest ambitiösa utbildningen bedrivs inom AMS, där den omfattar över 500 timmar. Sedan kommer man ner till utbildning på kanske ett hundratal timmar, vilket gäller för t. ex. Storstockholms Lokaltrafik. Kommer vi ut till trafikskolorna, finner vi att utbildningen för bussförare där är 20–30 timmar. Utbildningens längd växlar alltså högst avsevärt. När det gäller staten ligger man vid omkring 100 timmar.

Herr BOO (c):

Herr talman! Det kan vara som statsrådet säger, att den teoretiska och praktiska direkta utbildningen är fullt tillfredsställande, men här finns en speciell faktor, nämligen att det är unga människor som får denna utbildning. De kan icke i alla sammanhang ha den rutin i köravseende som väl ändå i de flesta fall finns hos bussförare i det civila. Det var just detta som den av mig åberopade militären framförde som sin synpunkt.

Även om det inte direkt hör in i den här bilden, vill jag erinra om att vägarna i det aktuella området – i synnerhet den väg som det nu gäller – icke är avsedda för någon livlig trafik. Det reses oerhört bestämda krav från icke minst länets befolkning på att någonting skall göras åt den här vägen som sådan.

Det är väl alldeles klart att det ställs höga krav på framförandet av stora bussar på vägar av den kvalitet som det här är fråga om.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Dessa önskemål beaktar man på det sättet att man tar ut sådana pojkar som har erfarenhet av tunga fordon. Kan man få sådana som redan har avlagt prov för att föra buss i det civila livet är det en fördel. I det aktuella fallet hade pojken genomgått utbildningen i det civila, ehuru han inte hade hunnit avlägga provet förrän han kom in i det militära. Men han hade sedan under fem månader kört buss i sin militära utbildning.

Om det inträffar en enstaka olycka tror jag inte att vi utan vidare skall säga att det är olämpligt att ha unga människor som förare – det är enligt min mening inte på något sätt dokumenterat genom en enstaka händelse.

Jag har således inte anledning att vidta åtgärder i den riktning som herr Boo nu antytt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om förbud mot vissa pornografiska tryckalster

Nr 23

Torsdagen den
20 februari 1975

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara fru Söders (c) den 11 februari anmälda fråga, nr 76, och anförde:

Herr talman! Fru Söder har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att hindra att i Sverige trycks eller distribueras tryckalster där barn framställs som sexualobjekt.

I samband med den reform på yttrande- och tryckfrihetens område som genomfördes år 1971 upphävdes de straffbestämmelser i brottsbalken och tryckfrihetsförordningen som avsåg sårande av tukt och sedlighet genom bl. a. framställning i skrift eller bild. Den allmänna bakgrunden till reformen var uppfattningen att samhället inte bör göra andra inskränkningar i yttrande- eller tryckfriheten än som är nödvändiga för att värna om betydande allmänna eller enskilda intressen.

Fru Söders fråga avser sådana pornografiska skrifter som innehåller bilder av barn. Som exempel har nämnts att det förekommer tryckalster som innehåller fotografier av samlag mellan vuxna och barn. Vad som är särskilt upprörande med sådana bilder är naturligtvis att barnet har utnyttjats för den handling som återges i bild. En sådan handling är också straffbar antingen som otukt med barn eller som otuktigt beteende.

När det gäller tryckalster av detta slag finns det vidare särskilda begränsningar i spridningsrätten enligt tryckfrihetsförordningen och brottsbalken. Det är sålunda straffbart att förevisa pornografisk bild på eller vid allmän plats på ett sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt eller att sända en sådan bild till någon med posten eller på annat sätt utan föregående beställning. Den som bland barn och ungdom sprider förråande skrifter eller bilder kan straffas för förledande av ungdom.

Av vad jag nu har anfört framgår att de fall som fru Söder syftar på i viktiga hänseenden täcks av gällande straffbestämmelser. Erfarenheterna från tillämpningen av den tidigare pornografilagstiftningen visar hur ineffektiva straffbestämmelser är som riktar sig mot framställningens innehåll och hur svårt det är att avgränsa det straffvärda området. Vi har enligt min mening inte anledning överväga allmänna inskränkningar i tryckfriheten eller spridningsrätten för att förhindra sådana speciella företeelser som det här är fråga om. Det förefaller inte heller ändamålsenligt att ingripa mot pornografi med ett visst innehåll, hur fränstötande det än kan te sig.

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Jag är dock inte helt nöjd med det svar han har givit.

Anledningen till min fråga var ju att här i Stockholmsområdet har distribuerats s. k. barnpornografi, vilket har väckt upprörda känslor hos många människor som har kommit i kontakt med denna typ av pornografi. Inte bara vanliga människor, som inte ofta konfronteras med sådana här publikationer, utan också garvade människor som har fått

*Om förbud mot
vissa pornografiska
tryckalster*

*Om förbud mot
vissa pornografiska
tryckalster*

ta itu med livets avigsidor – polismyndigheter och andra – har reagerat mycket starkt mot dessa alster.

Det är helt klart att spridning av sådana här skrifter strider mot en utbredd uppfattning om vad som bör publiceras. Mycket upprörande är också att barn visas i situationer som enligt lag är förbjudna – det säger även justitieministern i sitt svar – och som djupt kränker de etiska levnadsregler som vi har här i vårt land.

Det är mycket kränkande gentemot andra folkgrupper att gömma sig bakom att det här är fråga om utländska barn. I den mån dessa skrifter sprids, bidrar det ju till att man nedvärderar andra grupper i svenska människors ögon, och det kan vi inte acceptera.

Jag tror att vi är rätt ense i de här uppfattningarna, men det är i fråga om tillvägagångssättet för att komma åt företeelserna som vi inte är ense.

Det har ju visat sig att det fanns sådana här skrifter i cellen hos den man som förövdade mordet på den lilla flickan i Skogås för inte så länge sedan. Jag vill inte alls uppförstora detta faktum, för det är ju en enstaka mycket tragisk händelse. Men vi kan ändå inte bortse från att i den mån skrifter av det här slaget kommer i händerna på sjuka människor, som inte alltid är medvetna om sina handlingar, kan det bli just sådana här oanade konsekvenser.

Det är ju fråga om barn som utsätts för sexuella handlingar. Om dessa sjuka människor kommer i kontakt med annan pornografi där det rör sig om vuxna och därav stimuleras till vissa handlingar, så har ju de vuxna helt andra möjligheter än barn att värja sig.

Det är många som har reagerat, bl. a. Vi unga och Unga örnar. Vidare har barnombudsmannen tagit upp frågorna.

Jag vill också framhålla att det inte är omöjligt att göra någonting åt saken. Man håller i Västtyskland på och lagstiftar på detta område, och vad som är möjligt att göra i Västtyskland för att komma till rätta med någonting som ingen vill acceptera borde vara möjligt att göra även här i Sverige.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Personligen delar jag känslorna hos dem som har blivit upprörda över de här bilderna och tidningarna. Men problemet är ju att vi här i landet vill ha största möjliga yttrande- och tryckfrihet, och det är så svåra avgränsningar, om vi skall göra ingrepp i yttrande- och tryckfriheten. Såväl på detta område som på andra – det finns många sådana i samhället där jag personligen finner mycket smaklöst – får vi därför i tryckfrihetens namn acceptera vissa företeelser. Men på detta speciella område har vi ju ändå genom förbudet mot visning och förbudet mot spridning försökt skydda särskilt ungdom mot den osmakliga delen av pornografin.

Vad vi nu måste göra – och det försöker vi också göra från departementets sida – är att se till att polisen är vaksam när det gäller spridning

och visning i skyltfönster etc. av sådana här alster. Jag tror inte att den restriktivitet som vi har omgett denna företeelse med är betydelslös, utan den fyller enligt min mening en ganska stor funktion.

Nr 23

Torsdagen den
20 februari 1975

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Som jag sade tidigare är jag medveten om att det finns svårigheter när man skall avgränsa ett visst område och att det inte bara gäller det nu aktuella avsnittet. Men å andra sidan har vi i vår brottsbalk och i tryckfrihetsförordningen paragrafer som såvitt jag förstår skulle kunna bli tillämpliga. Jag tänker exempelvis på 16 kap. 12 § brottsbalken, som också justitieministern refererar till i sitt svar. Dessa bestämmelser skulle kunna utvidgas på något sätt. Med den utformning som lagtexten och förarbetena nu har är det klart att barn och ungdom skall vara en speciell målgrupp för pornografiska alster, och det är detta som begränsar tillämpningen av paragrafen.

*Om förbud mot
vissa pornografiska
tryckalster*

Eftersom det här gäller att skydda barn och ungdom för saker och ting som kan få konsekvenser för hela deras inställning till samlevnadsfrågor och annat och dessutom – som jag sade tidigare – att förhindra att sjuka människor får inspiration till att våldföra sig på barn, så menar jag att man inte får avvisa förslag i detta hänseende. Man måste undersöka möjligheterna att ändra lagstiftningen så att vi kan komma till rätta med problemen.

Jag är väl medveten om de svårigheter som justitieministern här pekade på, men jag anser att vi inte får väja för dem utan i stället försöka övervinna dem, som man har gjort t. ex. i Västtyskland.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Fru Söder hänvisade till brottsbalkens 16 kap. 12 §, och det är klart att man kan diskutera en skärpning för att se om det skulle ge bättre resultat än tillämpningen av nu gällande bestämmelser. Vi har ju haft ganska kort tid på oss, och jag vill inte sticka under stol med att vi vid några tillfällen har varit litet missnöjda med polisens aktivitet på den här punkten. Men vi har haft samtal med polisen och man har där lovat att vara mera uppmärksam och se till att bestämmelserna tillämpas. Och, fru Söder, med sådana åtgärder som vi då kan vidta när det gäller spridningen kommer vi ju inte åt själva tryckfrihetsförordningen.

Vi skall emellertid i den mån detta är möjligt medverka till att begränsa spridningen.

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Jag är glad för det något mera positiva synsätt som justitieministern nu gav uttryck för. Tiden har varit kort – jag är medveten om det – och det tar tid att ändra lagen. Men jag menar att man skall vara medveten om att här finns det ett problem, och jag hälsar med glädje att man eventuellt kan tänka sig en skärpning av lagen.

fogenheter bevakningsföretagens personal har. Man kan näppeligen räkna med att alla känner till reglerna för denna personals arbete och vet vad som skiljer deras uppgifter från exempelvis polisens. Om då ett bostadsföretag uppmanar sina hyresgäster att vända sig till vaktbolaget när grannarna är störande blir det mycket svårt att förstå denna skillnad. Det må vara att hyresvärderna kanske tycker att vaktbolaget genom det arrangemang som träffats ersätter den gamla portvakten, men det intryck de boende får kan vara ett helt annat och mycket skiftande.

Jag har vid kontakt med den lokala polisen förstått att man också där upplever detta som ett problem just när det gäller lägenhetsbråk o. d.

Det saknas uppenbarligen information om dessa frågor, och jag skulle därför vilja fråga herr justitieministern hur dessa informationsproblem skall lösas och vem skall bära ansvaret för att de blir lösta. Jag tänker inte bara på hur människor skall få reda på vem som har rätt att göra vad, utan jag tänker också på informationen till bostadsföretagen, kunderna hos bevakningsbolagen. Behöver bostadsföretagen kanske information om vad de kan begära av vaktbolagen, eller är väktarna själva mäktiga att bedöma var gränsen för deras befogenheter går, när bostadsföretagen gör sådana här uppmaningar till de boende?

Det är närmast om dessa informationsfrågor som jag skulle vilja ha ytterligare besked från justitieministern.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det är alltid svårt att få informationsflödet i samhället att nå fram. Att bostadsföretagen anlitar bevakningspersonal av denna typ är en ganska ny företeelse. Det har föranlett en del insändare och artiklar i tidningarna – det är väl bl. a. bakgrunden till fru Lewén-Eliassons fråga. Det har på det sättet skrivits rätt mycket om denna sak i tidningarna. Vi skall väl hoppas att även fru Lewén-Eliassons fråga och det svar jag har givit skall bidra till att rikta uppmärksamheten på detta hos dem som i de stora bostadsföretagen är ansvariga för att man anlitar sådan här personal. Däremot är det knappast görligt för oss att gå ut med någon speciell direktinformation till bostadsföretagen. Det är närmast de myndigheter som beviljar bevakningsföretagen tillstånd och som har att utöva tillsynen över att de följer gällande bestämmelser som skall se till att det inte sker några övertramp.

Överläggningen var härmed slutad.

Om personalresurserna vid yrkesinspektionens lokalkontor i Östersund

§ 8 Om personalresurserna vid yrkesinspektionens lokalkontor i Östersund

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr Åslings (c) den 5 februari anmälda fråga, nr 66, och anförde:

Herr talman! Herr Åsling har frågat mig i vilken omfattning den planerade utökningen av yrkesinspektionens personalorganisation medger en förstärkning av personalresurserna vid yrkesinspektionens lokalkontor i Östersund.

I årets budgetproposition har regeringen beräknat medel för en förstärkning av yrkesinspektionen med 40 tjänster. Om riksdagen bifaller förslaget kommer det totala antalet tjänster att uppgå till 425. Det bör även i fråga om de nya tjänsterna ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att fördela tjänstemännen för tjänstgöring i de olika distrikten och att bestämma stationeringsorten för dem.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är att när arbetarskyddsstyrelsen för någon vecka sedan ledigförklarade de 40 tjänster inom yrkesinspektionen som utgör den i budgetpropositionen föreslagna förstärkningen av organisationen har också de orter förtecknats där dessa nya befattningshavare skall placeras. I denna förteckning förekommer inte Östersund.

Yrkesinspektionens lokalkontor i Östersund startade sin verksamhet så sent som den 1 juli i fjol med två inspektörer och två halvtidstjänstgörande kansliskrivare. Erfarenheterna av lokalkontorets hittillsvarande verksamhet visar att det är klart underbemannat. Fortfarande är också fyra av de inspektörer som arbetar inom Jämtlands län stationerade i Västernorrlands län, dvs. i Härnösand. Det är dessutom klart otillfredsställande att all yrkeshygienisk expertis för området också är stationerad i Härnösand. I Jämtlands län finns dock f. n. ca 1 700 arbetsplatser som står under yrkesinspektionens tillsyn, och på dessa arbetsplatser finns över 23 000 anställda.

I motion till årets riksdag har förslag ställts om att Jämtlands län skulle utgöra ett eget yrkesinspektionsdistrikt. Jag tror för min del att ett sådant arrangemang måste tillskapas, ju förr dess hellre. Den pågående intensiva uppbyggnaden och förändringen av näringslivet i Jämtlands län förutsätter nämligen ett livligt utbyte av erfarenheter mellan anställda och företagare å ena sidan och mellan myndigheter och konsulter å andra sidan. Yrkesinspektionen har i detta sammanhang en väsentlig uppgift när det gäller att skapa en industriell miljö som är så positiv för de anställda som möjligt.

Utän att föregripa socialutskottets behandling av frågan och riksdagens beslut sedermera vore det emellertid befogat om yrkesinspektionens lokalkontor i Jämtlands län fick del av den personalförstärkning som nu

skall komma till stånd inom organisationen. Om man ser till de reella förhållandena är det sannolikt så, att lokalkontoret i Östersund är i större behov av personalförstärkning än yrkesinspektionens övriga distrikt. Jag hoppas, herr talman, att arbetsmarknadsministern delar min uppfattning i den frågan.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Först vill jag fästa uppmärksamheten på att det inte är så värst länge sedan riksdagen bestämde sig för att utöka antalet yrkesinspektionsdistrikt från 11 till 19. Fortfarande är det således en del län som inte har egna yrkesinspektionsdistrikt. Till dem hör Jämtlands län men även mitt eget, Hallands län. Jämtland intar emellertid en särställning genom att Östersund har fått ett lokalkontor, som har verkat i – som herr Åsling säger – drygt ett halvår.

Till själva frågan om fördelningen av tjänster vill jag säga att vi principiellt har bestämt oss för att de ämbetsverk som svarar för en verksamhet över hela riket också måste få bestämma var någonstans de skall sätta in de personalresurser som de får till sitt förfogande, och ämbetsverket måste ju också utgå från situationen i hela landet. Om riksdagen nu bifaller det förslag jag har lagt fram – och ingenting tyder på motsatsen – måste det rimligtvis vara arbetarskyddsstyrelsen som gör en totalbedömning av behovet i hela landet och de angelägenhetsgraderingar som behövs. Hur fördelningen mellan Härnösand och Östersund blir inom distriktet med Härnösand som huvudkontor kan jag inte avgöra i dag, men den frågan kommer säkert att prövas. Bestämmanderätten måste dock ligga hos myndigheten.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Jag har självfallet ingenting att invända mot den princip som skall vara vägledande, dvs. att vederbörande verk skall disponera personalresurserna. Jag vill dock ha statsrådets medgivande av att målsättningen för yrkesinspektionen rimligen måste vara att ta hänsyn till de utvecklingstendenser som finns inom näringslivet. Den upprustning och differentiering av näringslivet som inte minst med lokaliseringspolitikens hjälp har kommit till stånd i Jämtlands län bör också uppföljas med att man förstärker yrkesinspektionen. Jag tar statsrådets senaste inlägg som ett belägg för att statsrådet i varje fall inte motsätter sig detta, och då får man hoppas att arbetarskyddsstyrelsen också tar hänsyn härtill när man disponerar de ökade personalresurser som blir en följd av riksdagens beslut.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag delar herr Åslings uppfattning att man skall sätta in resurserna där behovet är störst. Men behovet kan växla, och då vore det olyckligt om riksdagen och regeringen band ämbetsverket vid att placera personal på någon särskild ort. Jag utgår från såsom självklart

att arbetarskyddsstyrelsen gör riktiga avvägningar och bedömningar när den placerar personalen på olika orter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om ökad sjukvårdsutbildning

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara fröken *Pehrssons* (c) den 6 februari anmälda fråga, nr 68, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Fröken Pehrsson har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han är beredd att ta några initiativ för att bättre samordna resurserna inom vårdutbildningen med ambitionsnivån inom sjukvården. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Vårdutbildningen tillhör de sektorer inom utbildningsväsendet som ökat kraftigast under de senaste fem åren. Som exempel vill jag nämna att antalet platser för grundutbildning av sjuksköterskor under denna tid ökat med 700 eller ca 30 %. I motsvarande omfattning har vidareutbildningen av sjuksköterskor expanderat. Gymnasieskolans tvååriga vårdlinje med specialkurser har också byggts ut. Bristen på praktikplatser utgör emellertid en begränsande faktor.

Frågan om en samordning av resurserna inom vårdutbildningen har behandlats i U 68:s betänkande (SOU 1973:58) om vissa kortare vårdutbildningar. Betänkandet bereds f. n. inom utbildningsdepartementet.

Det är vidare svårt att göra tillförlitliga prognoser över behovet av utbildning av sjuksköterskor mot bakgrund av den låga förvärvsintensiteten hos denna yrkeskategori. Av socialstyrelsens sjuksköterskeregister framgår att endast 34 % förvärvsarbetade på heltid 1973. Med hänsyn härtill är det naturligtvis angeläget att vidta åtgärder för att få ut de utbildadesjuksköterskorna på arbetsmarknaden innan utbildningskapaciteten ytterligare utökas.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag efterlyser initiativ från statsrådet för att bättre samordna resurserna inom vårdutbildningen med ambitionsnivån inom sjukvården, och jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Statsrådet visar på utbildningskapacitetens ökning. Jag vill ändå hävda att det är en alltför begränsad utbildning. Den måste byggas ut ytterligare.

Den kraftiga ökningen av sjukvårdens resurser får ses som ett uttryck för en politisk viljeyttring bl. a. från landstingens sida att bereda landets invånare god hälso- och sjukvård.

Det ökande antalet förvärvsarbetande inom hälso- och sjukvården har bl. a. medfört ökade krav på utbildning av personal. De förvärvsarbetande inom sjukvården var år 1973 210 000 mot 119 000 år 1965.

Gymnasieskolans införande innebar för landstingens del en kraftig satsning på utbildningssidan för att klara vårdlinjen och specialkurserna inom vårdsektorn. Landstingen fick här – i jämförelse med primärkommunerna – starta gymnasieutbildning från ett underläge när det gällde lokaler anpassade och utformade för undervisning på gymnasienivå. Detta förhållande hade bort beaktas vid prioritering av skolbyggnadsärenden. Rimligt vore att lokaler för vårdutbildning gavs en viss prioritering vid anvisning av statsbidrag till skolbyggnader.

Landstingen har som ansvariga för en stor del av hälso-och sjukvården i landet och som skolhuvudmän för vårdutbildningen ett självklart intresse av att denna utbildning kvantitativt och kvalitativt motsvarar uppställda mål. Detta förutsätter förutom tillgång på utbildade lärare inom hälso- och sjukvården också lokaler för utbildningen. Även om viss lokalförstärkning skett för att tillgodose vårdskolornas behov återstår mycket att göra. Jag kan nämna som exempel mitt eget län, Älvsborgs, och de problem vi har beträffande lokaler för vårdutbildningen.

Både Vänersborg och Borås har utbildningen spridd på ett flertal platser. Vi har åtta lokaler på vardera skolorten för teoriundervisning och metodövningar. Dessutom får skolan disponera vissa utrymmen på lasarettet. Flera av lokalerna är av provisoriekaraktär – jag menar att en spridning av utbildningen på ett flertal lokaler gör den svårarbetad organisatoriskt i vad gäller lärare och utrustning. Den blir också extra dyr på grund av behov av dubblerad utrustning, transporter etc.

Jag ber åter att få tacka för svaret. Jag vill framhålla att det behövs en samordning av resurserna och en höjd ambitionsnivå för utbildningen.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag delar fröken Pehrssons uppfattning att det är en viktig politisk fråga att tillgodose personalbehovet inom sjukvården. Därför är det också mycket stora grupper som får vårdutbildning.

För nästa budgetår är det föreslaget att antalet antagningsplatser för grundutbildade sjuksköterskor skall uppgå till 3 600, för vidareutbildade sjuksköterskor till 2 800 och inom vårdlinjen i gymnasieskolan till 6 870. Det är alltså en kraftig satsning. Att man sedan i varje ort skall på ett vettigt och lämpligt sätt tillgodose lokalbehovet för denna utbildning är en självklarhet. Det är en kommunal angelägenhet och i vissa sammanhang en fråga där kommunen bör samråda med länskolnämnden och skolöverstyrelsen.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna nämna att den landstingskommun det här gäller redan i mars 1973 hemställde hos skolöverstyrelsen om att få lokalanvisning för dessa skolor. I maj 1974 fick man besked om den ena skolan. Beträffande den andra skolan har icke något besked ännu kommit från skolöverstyrelsen.

När det gäller Vänersborgsskolan, som fick besked i maj 1974, har

*Om lokalmässig
integrering av
förskola med låg-
och mellanstadie-
skola*

man från SÖ strukit utbildningen i öppen hälso- och sjukvård. Det är denna utbildning för den öppna hälso- och sjukvården som enligt budgetpropositionen skall prioriteras. Jag menar att det behövs en samordning.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag beklagar att jag inte kan lämna upplysningar i ett enskilt ärende av denna typ. Här får fröken Pehrsson resonera med skolöverstyrelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om lokalmässig integrering av förskola med låg- och mellanstadieskola

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Edane (s) den 7 februari anmälda fråga, nr 72, till herr finansministern, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Edane har frågat chefen för finansdepartementet om han vill ta initiativ som syftar till sådana ändringar i statsbidragsbestämmelserna som gör det möjligt för kommunerna att lokalmässigt integrera förskola med låg- och mellanstadieskola. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

En önskvärd samordning/samplanering av skollokaler med annan kommunal planering kan ibland försvåras beroende på skilda regler för statsbidrag och tid för igångsättning av t. ex. skollokaler resp. förskolor. I budgetpropositionen har jag därför påpekat att skolöverstyrelsen genom sin statsbidragsgivning bör verka för en samordning i tiden av byggandet av integrerade lokaler. Jag har vidare uttalat att inte hela investeringsutrymmet bör bindas genom en detaljförteckning av aktuella skolbyggnadsföretag. I detta sammanhang vill jag nämna att regeringen kommer att disponera en mindre del av den totala investeringsramen för att därigenom underlätta för kommunerna att i särskilda fall erhålla statsbidrag.

Jag vill slutligen påpeka att frågan om ändring av statsbidragsreglerna behandlas av utredningen om skolan, staten och kommunerna. En viktig uppgift för denna utredning är att öka det kommunala inflytandet på skolväsendets område. Några andra förändringar av statsbidragsbestämmelserna för byggnadsarbeten inom skolväsendet än rent tekniska bör enligt min mening inte komma till stånd förrän resultatet av utredningens arbete föreligger.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Först ett tack till statsrådet Hjelm-Wallén för svaret på min fråga. Svaret är med tanke på framtiden positivt. Men för de kommuner som vid årsskiftet drabbades av det uteblivna statsbidraget var

---

*Om lokalmässig
integrering av
förskola med låg-
och mellanstadie-
skola*

svaret ändå inte så uppmuntrande. Det problem jag tar upp i frågan känner statsrådet väl till, då jag redan under december månad delgav statsrådet den situation som uppstått i min egen hemkommun Arvika.

Sedermera har jag fått ta del av liknande bekymmer från Karlstads kommun och enligt uppgift skall det finnas fler kommuner ute i landet som av olika skäl gått miste om statsbidrag till låg- och mellanstadiedelen i planerad integration med förskola.

När det exempelvis gäller Arvikafallet tvingades man påbörja sitt integrerade skolprojekt utan att avvakta skolöverstyrelsens beslut om statsbidrag för att inte gå miste om socialstyrelsens förhöjda anordningsbidrag till förskoledelen. Från socialstyrelsen förelåg ett villkor, nämligen att projektet skulle påbörjas före december månads utgång 1974. Här hade man från kommunens sida följaktligen inget val.

I fallet Karlstad var förutsättningarna att kommunen tvingades påbörja förskoledelen för att erhålla det förhöjda investeringsbidraget från socialstyrelsen, och kommunen räknade med att formella skäl inte skulle hindra den att uppföra integrerade skolanläggningar med fullt statsbidrag även om de olika stadierna, bl. a. av planeringstekniska skäl, måste uppföras etappvis. När jag tog upp den här frågan med statsrådet var det också med utgångspunkt i vad som står angivet i statsbidragskungörelsen 5 §. Jag skall citera två meningar.

”Byggnadsarbete, för vilket statsbidrag avses skola utgå, må icke igångsättas, innan beslut av skolöverstyrelsen föreligger i statsbidragsfrågan. Om särskilda skäl föreligga, må dock överstyrelsen medge statsbidrag till sådana byggnadsarbeten av mindre omfattning, som igångsatts innan beslut i statsbidragsfrågan föreligger.”

Med hänvisning till detta vill jag ställa en följdfråga till statsrådet:

Är inte skolöverstyrelsens dåliga beredskap för att möta de här initiativen från kommunerna skäl nog för att statsbidrag till låg- och mellanstadiedelen borde utgå till de berörda kommunerna? Borde inte statsbidrag utgå trots att igångsättning skett och med hänvisning till under vilka förutsättningar de här kommunerna hade att arbeta?

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag tror inte att man kan skylla på någon dålig planering hos skolöverstyrelsen. Det blir stor ryckighet i den rullande femårsplaneringen på skolbyggnadsområdet om man bryter ut en skola som ligger framöver i ramen, kanske inom år två eller tre, tidigarelägger den därför att kommunen vill samplanera den med en förskola. Det måste framstå som klart att detta är en svårighet när det finns en fast detaljerad planering år från år. Det kommer att bli bättre i framtiden när det inom ramen finns en fri resurs att disponera över.

Beträffande möjligheterna att göra undantag i statsbidragshänseende för skolbyggnad som redan satts i gång utan att statsbidragsbesked lämnats avses, som det står i kungörelsen, mindre byggnationer, t. ex. toaletter för handikappade elever. Men det går naturligtvis att inge ansökan

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om verksamheten
vid experiment-
gymnasiet i
Göteborg*

om att få del av statsbidraget trots att man satt i gång för tidigt. Vi skall då behandla ärendet i vanlig ordning.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Det är möjligt att statsrådets och mina uppfattningar inte går att förena. Men jag vill bestämt hävda att under återopande av 5 § statsbidragskungörelsen borde de här berörda kommunerna ha rätt att anhålla om och också erhålla statsbidrag till skoldelen i den totala skolanläggningen. Jag vill erinra om att i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition 1973:136 om förskolans utbyggnad, vilken i allt väsentligt antogs av riksdagen den 12 december 1973, fattades beslut om extra anordningsbidrag för lokaler där byggnadsarbetet påbörjades före december månads utgång 1974. Inte trodde väl då någon av oss här i riksdagen att detta beslut skulle äventyra statsbidrag till låg- och mellanstadiet. Vi trodde att synkroniseringen beträffande statsanslagen skulle fungera på ett bättre sätt än jag tycker har skett.

Jag vill därför slutligen än en gång vädja till statsrådet att undersöka om det inte på något sätt går att rätta till detta så att de kommuner det berör – det är inte så många – kan söka och erhålla det statsbidrag man förväntat sig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om verksamheten vid experimentgymnasiet i Göteborg

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara fru Rydings (vpk) den 13 februari anmälda fråga, nr 80, och anförde:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig om jag anser det lämpligt att avbryta intagningen till ett experimentgymnasium innan fullständig utvärdering skett.

Enligt min mening bör en första förutsättning för att en försöksverksamhet på skolans område skall medgivas vara att den lokala skolstyrelsen vill bedriva försöksverksamheten i fråga. Av detta följer att det i realiteten i första hand blir den lokala skolstyrelsen som avgör hur länge en försöksverksamhet skall pågå.

Jag utgår från att en kontinuerlig insamling av underlag för utvärdering alltid sker i en försöksverksamhet. Därmed bör det vara möjligt att göra den slutliga utvärderingen i efterhand.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Tillkomsten av experimentgymnasiet i Göteborg härrör från ett s. k. kungabrev där tillstånd gavs för experimentgymnasiet att gå vid sidan om skolstadgan. Man drog också upp en del andra riktlinjer, bl. a. skulle en årlig noggrann utvärdering av verksamheten ske.

En vetenskaplig utvärdering har gjorts efter första verksamhetsåret. Därefter har de enda utvärderingar som skett bestått av kortfattade rapporter från försöksledare. Debatten om experimentgymnasiet har därför fått slagsida. Första verksamhetsåret var ett år med stora problem och detta återspeglas inte minst i rapporten från utvärderingen. Efter detta har personal, elever och lärare vid experimentgymnasiet vidtagit åtgärder för att komma till rätta med många av de problem som fanns i början och man har även lyckats med detta. Men debatten har fortsatt att i stor utsträckning gälla de problem som fanns i början.

När man nu från experimentgymnasiets sida vill få till stånd en ordentlig utvärdering och en diskussion om utvärderingens resultat och man fortfarande vill ha kvar experimentgymnasiet i fullt arbete så tycker skolmyndigheterna att de vet tillräckligt. Och det man vet tycker man motiverar att skolan läggs ned.

Experimentgymnasiet kan inte lastas för att den avsedda utvärderingen uteblivit. Man har inte alltid fått förståelse för den otroliga arbetsinsats, arbetsglädje, entusiasm och framtidstro som visats av såväl elever som lärare vid experimentgymnasiet.

Nu säger statsrådet i sitt svar att hon utgår från att en kontinuerlig insamling av underlag för utvärdering sker i en försöksverksamhet och därför, säger hon, bör det vara möjligt att göra den slutliga utvärderingen i efterhand. Kan jag tolka detta, fru statsråd, på så sätt att statsrådet anser det fullt korrekt att man i Göteborg mot lärares och elevers vilja stryper experimentgymnasiets verksamhet innan fullständig utvärdering skett?

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! När experimentgymnasiet fick sätta i gång som försöksverksamhet skulle försöksperioden pågå tills vidare, dock längst intill utgången av 1973/74. Efter ansökan från allmänna skolstyrelsen i Göteborg fick skolan ytterligare ett år på sig att göra en sista intagning. Därefter var man från kommunalt håll inställd på att det hela skulle avslutas. Då menar jag att det inte finns någon anledning för oss centralt att ha någon annan åsikt.

Beträffande utvärderingen har ett tjugotal rapporter under åren 1970–1974 översänts till skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen har redovisat erfarenheterna av försöksverksamheten både 1971 och 1974. Nu genomförs en slutvärdering av experimentgymnasiet. Denna utvärdering av skolan kommer alltså till stånd, delvis görs den i vår, och i varje fall kommer utvärderingen att ske under detta år.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det kompletterande svaret. Jag hoppas att utvärderingen verkligen kommer att kunna ske. I detta sammanhang skulle jag emellertid gärna vilja citera ur en rapport från försöksledaren som han avgivit så sent som i september förra året. Han

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om rätt att
använda militär
personal i krissitua-
tioner*

säger att det har varit en synnerligen stimulerande uppgift att vara försöksledare vid experimentgymnasiet. Som mest positivt har han upplevt det mänskliga klimatet och "det goda samarbetet i en skola där många viljor gjort sig hörda". Han säger vidare att detta har stärkt honom i hans tilltro till möjligheten att i skolan förverkliga läroplanens målsättningar på väsentliga punkter. Försöksledaren finner det beklagligt att experimentgymnasiet av allt att döma skall upphöra. Han fortsätter: "Utan en fortsättning i form av nya experimentgymnasier kommer många värdefulla erfarenheter att gå till spillo."

Jag förutsätter alltså att statsrådet tar detta ad notam och försöker att på något sätt ta till vara de värdefulla erfarenheter som man har fått i Göteborg. I så fall kanske den experimentverksamhet som har bedrivits i Göteborg inte har varit helt utan nytta.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag tror helt visst att den verksamhet man haft vid experimentgymnasiet varit till nytta. Jag tror att erfarenheterna kan få stor betydelse i den fortsatta försöksverksamheten på gymnasieområdet, som bedrivs inte bara i Göteborg utan i ett stort antal kommuner.

Det har också blivit bekant för mig att man inom Göteborgs skolmyndigheter har intresse för ytterligare försöksverksamhet på det gymnasiala stadiet. Man diskuterar nu en annan typ av försöksverksamhet som alltfört skulle röra just gymnasieskolans inre arbete.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om rätt att använda militär personal i krissituationer

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Gustavssons* i Eskilstuna (s) den 22 januari anmälda interpellation, nr 19, och anförde:

Herr talman! Herr Gustavsson i Eskilstuna har frågat mig om jag är beredd att medverka till att det skapas ökad klarhet i fråga om rätten att använda militär personal i en krissituation.

Jag är tacksam för att jag genom interpellationen har fått tillfälle att rätta till de missuppfattningar om rättsläget på det här området som förekommer.

När regeringen år 1968 tog initiativ till att då alltjämt formellt gällande bestämmelser om militär handräckning för stillande av upplopp skulle upphävas, var det grundläggande motivet att det sedan länge varit en vedertagen uppfattning att militär personal inte skall användas vid sociala konflikter och att de aktuella bestämmelserna därför hade förlorat all aktualitet. Denna uppfattning vann också allmän anslutning vid frågans behandling i riksdagen påföljande år.

Det är polisen som har till uppgift att upprätthålla allmän ordning

och säkerhet. Med utgångspunkt i förhållandena i vårt land kan jag inte heller tänka mig någon situation då inte polisen skulle kunna fullgöra denna uppgift på ett helt tillfredsställande sätt.

I vad gäller den rent rättsliga situationen efter 1969 års lagändring bör i detta sammanhang slutligen erinras om innebörden av den nya regeringsformen. De grundläggande medborgerliga fri- och rättigheterna och det skydd som i övrigt där tillförsäkras medborgarna, t. ex. demonstrationsrätt, rörelsefrihet och skydd mot att utsättas för påtvingat kroppsligt ingrepp av myndighet, får enligt uttrycklig föreskrift begränsas endast genom lag. Någon starkare rättslig garanti än grundlagens skydd i förening med det förhållandet att varje avvikelse därifrån får beslutas endast av riksdagen kan jag för min del inte tänka mig.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för interpellationssvaret, som jag finner helt tillfredsställande. Lika litet som herr statsrådet kan jag tänka mig en situation då inte polisen skulle förmå att i fredstida krissituationer upprätthålla ordningen på betryggande sätt. Det är hos polisen som för ändamålet erforderliga resurser finns. Vårt militära försvaret, som enbart är uppbyggt för att ge oss skydd mot yttre hot, har dem inte. Detta är inte en följd av hastigt och planlöst tillkommen resurs- och uppgiftsfördelning – tvärtom. Därför kan man möjligen säga att det av utskott och riksdagen biträdda lagrådsyttrandet av år 1969, som innebar att regeringen i kraft av sitt allmänna ansvar för ordningen i samhället hade möjlighet att besluta om militär handräckning i krissituation om polisens resurser var otillräckliga, inte var särskilt välformulerat. Vad som avsågs var inte ett krisläge utan möjligen ett krigsläge. Den oro som kan ha föranletts av den inte alltför lysande skrivningen i första lagutskottets utlåtande nr 8 år 1969 bör vara undanröjd genom justitieministerns erinran om det starka skydd som grundlagen numera tillförsäkrar medborgarna mot varje kränkning av dessas fri- och rättigheter. Detta grundlagsfästa skydd ger så stark garanti som kan ges mot samhällets missbruk av maktmedel – det må vara militära eller polisiära. Jag tackar för det bestyrkande härav som herr statsrådet har givit.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! I herr Gustavssons i Eskilstuna interpellation tas en viktig fråga upp till diskussion. Jag finner till skillnad från interpellanten inte svaret helt tillfredsställande. Vänsterpartiet kommunisterna har för sin del aktualiserat den här frågan i motionen 718 till årets riksmöte. Vi nöjer oss inte där med att som herr Gustavsson efterlysa klarhet. Vi kräver i stället lagförslag som skall omöjliggöra att militär används mot arbetare i arbetskonflikter eller liknande.

Vi har ingen övertro på lagstiftning. Genom att ändra vissa lagar tar man varken bort klassamhället eller statens funktion att organisera och försvara detta. Men demokratiska lagar är alltid ett stöd för de arbetande

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om rätt att
använda militär
personal i krissitua-
tioner*

– uppenbara klasslagar är till deras nackdel.

Statsrådet hänvisar i svaret till grundlagen. Men kvar står att tolkningen kan göras olika, och att det råder osäkerhet, varför det finns ett behov av precisering. I svaret hänvisas till grundlagens andra kapitel om grundläggande fri- och rättigheter, men det ger inget svar på den konkreta frågan och tar inte upp vad som kan ske i händelse av konflikt.

Branting m. fl. socialdemokrater ansåg i en motion till 1912 års riksdag att armén har en dubbel uppgift, dels att värna Sverige utåt, dels också att värna klassamhället inåt. Branting skrev att armén i vardagslag egentligen gör "tjänst som kapitalets vaktpost mot arbetarna i de sociala striderna". Ingenting har sedan dess förändrat arméns karaktär och uppgifter. En lagstiftningsändring av det slag vi förslagit ändrar inte heller arméns karaktär, men den försvårar att armén kan utnyttjas i sociala konflikter och den illegaliserar militärens användning mot arbetare.

Jag blir inte överraskad om vår hänvisning till Brantings och andras agerande år 1912 för ett yrkande, som innehållsmässigt är nära nog identiskt med det vi formulerat i vår motion vid detta riksmöte, besvaras med att situationen nu är annorlunda, att det demokratiska systemet befästs sedan Brantings tid etc.

Härtill är det bara att dra den enligt vår mening självklara slutsatsen att det inte finns någon anledning att behålla den lucka i vår lagstiftning enligt vilken en användning av militär i vårt och kommande decennier kan bli en realitet – som fallet blev i början av 1930-talet i Ådalen.

Jag tycker nog, herr talman, att den önskade klarheten inte uppnås genom ett statsrådsuttalande år 1975 utan snarare genom ett riksdagsbeslut. Härtill finns det emellertid anledning att återkomma. Jag har dock funnit det angeläget att redan nu göra dessa understrykande kommentarer.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det är inte lätt att göra herr Lövenborg till lags vad man än säger. Men, herr Lövenborg, kan vi inte vara överens om vissa fakta i den fråga som vi diskuterar, bl. a. att det har inträffat en förändring fr. o. m. den 1 januari i år när den nya regeringsformen trädde i kraft? Herr Lövenborg vet ju lika bra som jag att den innebär att regeringen i dag inte kan lägga sig till med några befogenheter utan att ha lagstöd för det, dvs. riksdagens medgivande. Den situationen förelåg icke när lagrådet avgav sitt yttrande, vars innebörd man enligt min uppfattning har missförstått. Vid den tidpunkten fanns det inget lagligt hinder för en regering, som skulle kunna tänka sig det ifrågasatta agerandet i en sådan situation. Jag har hela tiden före den 1 januari 1975 sagt, att vår regering inte kan tänka sig någon situation där militär skulle komma att inkallas för nu ifrågasatt syfte. Men nu har det också skett en förändring, som svarar mot det som herr Lövenborg efterlyser. Fr. o. m. den 1 januari i år krävs det riksdagens medgivande i form av en lag för att en regering skall kunna använda militär i sådana situationer som

här har nämnts. Någon sådan lag finns ju inte.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Herr Lövenborg citerade Hjalmar Branting, och det tycker jag var mycket klokt. Jag hoppas att herr Lövenborg fortsätter med de studierna. Det ökar väsentligt hans förutsättningar att komma rätt. Hjalmar Branting sade vid ett tillfälle nära sekelskiftet att vad socialdemokratin strävade efter var en armé som var effektiv till försvar men oduglig till anfall och till ingrepp mot det egna landets medborgare. Vi har väl också i vår politik försökt fullfölja denna inriktning. Jag vågar nog därför säga att det inom krigsmakten inte finns medel att fylla sådana syften som här diskuteras, även om lust därtill skulle finnas – och jag försäkrar att någon sådan lust inte finns inom den meningsriktning som jag företräder.

Vad som egentligen uppkallade mig att begära ordet igen var tolkningen att herr Lövenborg inte skulle vara lika förnöjsam som jag. Jag tycker nog att det är tvärtom på den här punkten. Jag begriper inte varför vpk, som partiet gör i sin motion, kräver en utredning av denna fullt klara fråga. Det är väl bättre att på det radikala sätt som justitieministern gör säga att militär personal inte skall användas vid sociala konflikter.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Ja, också jag tror, herr Gustavsson i Eskilstuna, att socialdemokrater av i dag kan ha rätt stor nytta av att studera Branting. Men nog om detta.

Ingen kan ju förneka att militären står i ett särskilt lydnadsförhållande till statsmakten. Riksdagens beslut år 1969 att upphäva bestämmelsen om militär insats vid upplopp har tolkats på olika sätt. Rikspolisstyrelsen har tolkat det så att regeringen därmed givits fullständiga rättigheter att ensam besluta om och när militära styrkor kan sättas in för ordningens upprätthållande.

Man har alltså tolkat det på det sättet att bestämmelsen avskaffades men att möjligheterna finns kvar.

Man kan säga som statsrådet att den regering vi har i dag i och för sig innebär en betryggande garanti för att inget missbruk kan ske. Men vi kan ju få en annan regering, en borgerlig regering med de moderata som ledande kraft, och då tycker jag att saken genast kommer i ett annat läge. Det är därför vi har ansett det vara angeläget med ett lagförslag som mycket klarare omöjliggör att militär används mot arbetare som står uppe i en konflikt eller liknande.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Ibland är herr Lövenborg vänlig nog att inte tro den nuvarande regeringen om så onda anslag, och det får vi vara tacksamma för. Men där finns den skillnaden efter den 1 januari i år, herr Lövenborg – i den mån man nu är övertygad om att lagar verkligen kan innebära

Nr 23

Torsdagen den
20 februari 1975

---

*Om rätt att
använda militär
personal i krissitua-
tioner*

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om sysselsättnings-
läget i Västernorr-
lands län*

ett hinder – att om vi skulle få en sådan borgerlig regering som herr Lövenborg säger, så måste den regeringen i lag ha ett mandat från riksdagen för att kunna använda militär. Det var ju det som efterlystes i olika tidigare diskussioner, bl. a. i höstas, när man sade: Vi tror inte att socialdemokraterna kommer att inkalla militär, men det kan komma en annan regering. Nu har herr Lövenborg fått det av honom så häftigt eftertraktade lagliga skyddet.

Jag begärde egentligen ordet för att helt kort säga att utskottet som behandlade frågan inför ändringen 1968–1969 anslöt sig till departementschefens uttalande, att det är en vedertagen uppfattning att militär personal inte skall användas vid sociala konflikter och att bestämmelserna om militär medverkan vid stillande av upplopp sedan länge har saknat aktualitet. Det kan vara av vikt att erinra om det i den här debatten.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det kanske då också vore angeläget att rikspolisstyrelsen gör en ny tolkning, sedan vi har fått den nya grundlagen. År 1974 var rikspolisstyrelsens tolkning nämligen den här:

”--- riksdagens beslut måste enligt rikspolisstyrelsens mening anses innebära att Kungl. Maj:t, såsom ytterst ansvarig för ordningens upprätthållande i landet, ensam har att besluta om att under vissa exceptionella förhållanden anlita militär för ordningens upprätthållande ---.”

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om sysselsättningsläget i Västernorrlands län

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Lorentzons* (vpk) den 17 januari anmälda interpellation, nr 18, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig hur jag bedömer sysselsättningsläget i Västernorrlands län och om regeringen har någon utarbetad plan över omedelbara såväl som långsiktiga åtgärder för att komma till rätta med den besvärande arbetslösheten i länet.

Under en rad av år har den långsiktiga utvecklingen i Västernorrlands län varit relativt ogynnsam. Antalet förvärvsarbetande minskade exempelvis med närmare 7 000 personer under senare delen av 1960-talet. Det är en följd framför allt av nedgången inom jord- och skogsbruket. Men även strukturomvandlingen inom skogsindustrin har medverkat till den ogynnsamma utvecklingen. Mellan 1965 och 1970 minskade antalet sysselsatta i jord- och skogsbruket med 6 900 personer.

Det är framför allt länets inland som drabbats av den ogynnsamma utvecklingen.

Arbetslösheten i länet är liksom i övriga skogslän högre än för riket i genomsnitt. I jämförelse med föregående år är dock arbetsmarknads-

situationen väsentligt förbättrad. Inom byggsektorn är t. ex. arbetslösheten den lägsta som noterats under 1970-talet. Inom många andra yrkesområden, bl. a. gruppen tillverkningsarbete, råder förhållandevis god efterfrågan på yrkeskunnig personal. Sysselsättningsproblemen är således koncentrerade till vissa branscher och regioner inom länet samt till vissa grupper av arbetssökande.

Det bör framhållas att staten under perioden 1965–1974 har gjort utomordentligt stora lokaliseringspolitiska insatser i Västernorrlands län. Genom dessa åtgärder har länet tillförts ca 3 250 nya arbetstillfällen fram t. o. m. december 1974. När pågående investeringar har slutförts beräknas siffran stiga till ca 4 000. Sammanlagt har ca 445 milj. kr. satsats i länet i form av lokaliseringslån och lokaliseringsbidrag. Det innebär att Västernorrlands län ligger i topp när det gäller beviljat lokaliseringsstöd med mer än 15 % av det totala stödbeloppet i landet. Härtill kommer den ytterligare sysselsättningsökning om ca 750 personer som följer med utlokaliseringen av statlig förvaltningsverksamhet m. m. till länet. Genom investeringsfonderna har också drygt 300 nya arbetstillfällen tillkommit.

Det är regeringens strävan att genom bl. a. fortsatta lokaliseringspolitiska ansträngningar söka skapa ytterligare arbetstillfällen i länet i riktning mot en mer differentierad arbetsmarknad. Något behov av generella arbetsmarknadspolitiska insatser utöver dem som vidtas för att trygga sysselsättningen för vissa grupper av arbetssökande bedömer jag för dagen inte föreligga. Behovet av ytterligare sådana åtgärder inom bl. a. skogs-länen följs dock uppmärksamt av regeringen.

De långsiktiga regional- och sysselsättningspolitiska problemen avhandlas i den pågående länsplaneringen. Länsstyrelserna kommer att presentera sina förslag till länsprogram under mars månad. Efter remisser till kommuner och fackliga organisationer redovisas de slutliga länsprogrammen till departementet den 1 juli. På grundval av dessa läggs en departementspromemoria fram före årets slut. Riksdagen beräknas därefter kunna ta ställning till regionalpolitiken under 1976.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga. Dock saknar svaret substans; det ger inget konkret att ta på. Frågan gällde ju om regeringen har någon utarbetad plan över omedelbara såväl som långsiktiga åtgärder för att komma till rätta med den besvärande arbetslösheten i Västernorrlands län. Här lämnar statsrådet inget svar utan hänvisar bl. a. till den pågående länsplaneringen och till att riksdagen någon gång under 1976 skall kunna ta ställning till regionalpolitiken.

Då jag för något mer än ett år sedan ställde en fråga, liknande den som besvaras i dag, hänvisade arbetsmarknadsministern till att det då skulle tillsättas en sysselsättningsutredning. Något mer konkret fanns det den gången inte att ta på. Och i dag hänvisas till den pågående länsplaneringen.

Varför inte säga som det verkligen förhåller sig, att regeringen inte

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om sysselsättnings-
läget i Västernorr-
lands län*

har någon utarbetad plan för vare sig omedelbara eller långsiktiga åtgärder? I stället ger statsrådet ett visserligen relativt långt svar, med massor av ord byggda på varandra, men utan att besvara den fråga som är ställd. Ändå har säkerligen den kanslitjänsteman som arbetat med svaret uppbjudit all den ambition vederbörande har varit mäktig med tanke på hur illa läget är på det område det här är fråga om.

Herr statsråd! Länsplanering ger inga fler jobb. Planering i detta sammanhang är ett felaktigt uttryck, ty i verkligheten är det fråga om en framräkning av svårigheterna – eller hur illa det kommer att gå om inte kraftfulla arbetsskapande åtgärder vidtas nu. Detta gäller framför allt Västernorrlands län.

I svaret säger statsrådet även: "I jämförelse med föregående år är dock arbetsmarknadssituationen väsentligt förbättrad." Så står det faktiskt i svaret – inte endast förbättrad utan väsentligt förbättrad i Västernorrlands län.

Finns det då något verklighetsunderlag för denna skrivning i statsrådets svar? Jag har för en stund sedan varit i kontakt med länsarbetsnämnden i mitt hemlän, och där svarar man att man inte alls upplever förhållandena så som statsrådet beskriver dem i sitt svar här i dag.

Även om det nu skulle vara på det sättet att de som uppbär arbetslöshetsersättning är något färre än vid samma tid i fjol kommer ju härtill de många som blivit utförsäkrade och de många ungdomar och kvinnor som är arbetssökande och inte kommer in på arbetsmarknaden. Det är de arbetssökandes siffra som skall räknas, säger man på länsarbetsnämnden i Härnösand. Under det att i januari i fjol 4 289 personer var utan sysselsättning i länet och anmälda vid arbetsförmedlingarna har denna siffra stigit till 4 820 i januari i år. Det är alltså en ökning med 500 personer som det i detta fall är fråga om.

Närmare 5 000 personer står alltså vid arbetsförmedlingarna utan sysselsättning. Många av dem saknar arbetslöshetsersättning. Siffran för personer i beredskapsarbeten, arkivarbetande och personer i arbetsmarknadsutbildning är 5 200; även i det fallet är siffran högre än i fjol. Det rör sig alltså om i runda tal 10 000 personer i Västernorrlands län som står till arbetsmarknadens förfogande men inte har något jobb.

Arbetslösheten har stigit i Västernorrland i motsats till landet i övrigt. Av samtliga i landet registrerade arbetslösa kassamedlemmar kom i fjol 6,2 % på Västernorrland, men i år har denna siffra stigit till närmare 7 %. Ändå har Västernorrland ett befolkningsantal som utgör endast 3 % av landets invånarantal. Relativt sett kommer länet undan för undan på efterkälken i förhållande till landet i övrigt.

I sitt svar säger statsrådet vidare att arbetslösheten inom byggsektorn är den lägsta som noterats under 1970-talet. Ja, det trodde jag faktiskt inte att regeringen skulle berömma sig av efter all den påtvingade förflyttning av byggnadsarbetare som skett söderut under så många år. Det är ju mer förvånande att det finns någon byggarbetarkår kvar i Västernorrlands län efter allt som skett. Att arbetslösheten på det sättet är

mindre än tidigare är ju en självklar sak.

Statsrådet berättar i sitt svar också om de många arbetstillfällen som tillförts Västernorrlands län genom lokaliseringsspolitiska insatser, genom bidrag och genom lån. Det stämmer att det skapats ett antal arbeten genom dessa insatser. Västernorrland ligger i topp, säger statsrådet, då det gäller lokaliseringsstöd med mer än 15 % av det totala stödbeloppet i landet. Men då Västernorrland ligger i topp även när det gäller arbetslösheten måste det vara något fel på de lokaliseringsspolitiska insatserna i form av bidrag och lån till företagen.

Resultatet är skrämmande, ty ju mer lokaliseringsstöd företagen får, desto sämre blir det i Västernorrlands län. Man blir nästan betänkt att travestera ett gammalt talesätt och säga: För regeringens lokaliseringsstöd bevara oss, milde Herre Gud.

Så långt har det gått i vissa områden – som Kramfors, där företagen i stor utsträckning kommit i åtnjutande av lokaliseringsstöd – att år 1980 25 % av befolkningen kommer att vara folkpensionärer. Nu uppstår frågan om den offentliga sektorn i Kramfors skall byggas ut så kraftigt att dessa pensionärer får den service som de kan ställa anspråk på. Vilka skall exempelvis köra hem mjölken till pensionärerna i Kramfors när ungdomen flyttar därifrån?

I Ådalen är över 1 500 personer utan arbete. I Kramfors står i dag 300 kvinnor i kö vid arbetsförmedlingen för att få jobb.

Även om Kramfors erhållit nya arbetstillfällen finns ändå dessa stora svårigheter. Ännu värre är det i Sollefteå och i västra Ångermanland. I Sollefteå går det tio arbetslösa på varje ledig plats; enbart här är det närmare 800 arbetslösa. I inre Medelpad är sysselsättningssvårigheterna ännu större.

I Sundsvall behövs det 3 000 nya arbetstillfällen för att man skall komma i paritet med landet i övrigt.

Detta är nedslående siffror, herr statsråd, men de måste tas med i sammanhanget.

Härtill kommer enligt statistiska centralbyråns siffror den 30 september 1974 att läget i Västernorrlands län nu har försämrats så att länet redovisar födelseunderskott. Vid sidan av Jämtland är Västernorrland därmed det enda län i landet med denna negativa utveckling. Och eftersom de unga i brist på sysselsättning tvingas flytta bort från länet måste ju utvecklingen bli negativ.

Vilka är då de begångna försyndelserna? Ja, man skall väl inte tala om den snö som föll i fjol, men man kan ju fråga vad invånarna i Västernorrlands län har gjort för ont. Vilka är de stora försyndelser som gjort att utvecklingen har blivit sådan den blivit, och vad är orsaken till att folket där uppe nu som tidigare har det sämsta försörjningsläget i landet? Det kan ju inte vara högre maktens spel. Är orsaken då den att socialdemokratin ända sedan början av 1930-talet har haft egen majoritet i Västernorrlands län och kunnat styra och ställa som man har önskat – ty det råder ju demokrati i detta land? Frågan bör ställas i samman-

*Om sysselsättnings-
läget i Västernorr-
lands län*

hanget. Eller har socialdemokratin i Västernorrlands län inte varit tillräckligt kampduglig när det gäller att försvara och kämpa för befolkningens intressen också i de förbindelser man haft med regeringen, som ju har varit socialdemokratisk under alla dessa år?

Tillåt mig, herr talman, att ta ett exempel. Den socialdemokratiska tidningen Nya Norrland i Ångermanland har åter fått en ny chefredaktör, denna gång en mycket ung och frisk kraft som i ett stort uppslaget reportage i tidningen Vi betecknas som röd och ilsk, och som själv säger, att "när Sträng skryter, då klipper jag till!" Denne redaktör är nyinflyttad söderifrån och mycket bekymrad över arbetslösheten och det prekära sysselsättningsläget. Ledaren i Nya Norrland behandlar ofta just dessa frågor, och det är nu en helt annan redigering på tidningen än det har varit under många år. Redaktören tar sålunda sin uppgift mycket seriöst. Och i intervjun i tidningen Vi säger denne chefredaktör att "hårdare krav måste ställas, ty här har vi arbetslöshet. Och ju starkare Strängs optimism blivit, desto starkare har arbetslösheten vuxit i dessa bygder. Men folk här är timida." Ordet timid betyder enligt uppslagsböckerna, om man översätter det till svenska, försagd, blyg, rädd, skygg.

Det hjälper alltså inte med socialdemokratisk majoritet. Denna måste också – och framför allt – vara kampduglig.

Mot vad jag här återgivit kan naturligtvis anföras att vad denne unge redaktör sagt är ett "uppluppet uttalande av en yngling" det är ju så populärt att uttrycka sig på det sättet numera. Eller också kan det sagda viftas bort som ett oangenämt påpekande eller betecknas som ett "olycksfall i arbetet". Det är ju också populärt att säga så numera.

Men jag tror att det i vad jag nu anført ur den omnämnda intervjun ligger några korn av sanning. Visst har det förekommit uppvaktningar för regeringen under år som gått. De uppvaktningarna har haft socialdemokratisk sammansättning. Man har då samlats i något rum i kanslihuset, filmkamerorna har spelat och bilderna har återgivits i lokalpressen stort uppslagna på förstasidan och med rubriker som också har täckt hela sidan. Och så har det i textutfyllnaden sagts att nu skall det bli ordning på torpet. Men allt har förblivit vid det gamla. Arbetslösheten har varit synnerligen besvärande och sysselsättningssvårigheterna har bara förvärrats.

Den grundläggande orsaken är givetvis att storfinansen i skepnad av exempelvis SCA och Svenska Handelsbanken har fått härja fritt och lägga ned det ena företaget efter det andra utan att ta ansvar för de anställdas fortsatta försörjningsmöjligheter. Exempelen härpå är många. Jag kan nämna strukturrationaliseringen i skogen: profiten har stigit och tiotusentals människor har slagits ut och blivit arbetslösa.

Vårt parti har upprepade gånger krävt att samhället-staten skall träda till med industrier, eftersom det privata näringslivet varken kan eller vill klara folkförsörjningen.

Människorna i Västernorrland är inte avundsjuka över att Norrbotten erhållit de stora statliga satsningarna. Utan samhällets insatser där uppe

skulle något egentligt näringsliv i modern bemärkelse inte förekomma i Norrbotten. Nu anser vi dock att det bör vara Västernorrlands läns tur att bli föremål för kraftiga statliga satsningar i form av nya industrier. Det har visat sig att moroten i form av lokaliseringsbidrag och lån inte är till fyllest för att få den privata industrin att etablera sig i länet. Statsrådet borde, tycker man, vara överens med mig om att det inte längre går att driva en näringspolitik och lokaliseringspolitik så som hittills skett i Västernorrlands län. Det räcker inte att satsa på de industrier som redan finns eller på små och medelstora företag. Vad länet behöver är en ny basindustri, en stor och tung industri.

Jag vill slutligen ställa ett par frågor till arbetsmarknadsministern.

Staten lär ha planer på att tillsammans med det västtyska företaget Krupp bygga ett valsverk i Sverige. I 500 personer beräknas härigenom kunna beredas sysselsättning. Finns det, herr statsråd, planer på att förlägga detta valsverk till Västernorrland?

Slutligen: Stämmer de uppgifter som förekommit i pressen att MoDo i Örnsköldsvik kommer att förlägga det planerade mjukpappersbruket till utlandet? Gång på gång har fackföreningen vid detta företag uppvaktat företagsledningen med begäran om att mjukpappersbruket skall förläggas till Alfredshem vid Örnsköldsvik. Även i detta område råder sysselsättningssvårigheter. Har regeringen givit MoDo klartecken för valutaexport för etablerandet av en dylik fabrik i utlandet och icke i Sverige?

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Herr Lorentzon började sitt anförande med att säga att mitt svar saknade substans, att det inte fanns någonting konkret i det. Jag skulle kunna säga att herr Lorentzons anförande var utomordentligt konstruktivt och innehöll en rad uppslag till lösande av de allvarliga problem som vi diskuterar. Och detta är inte menat som någon artighet.

Av första delen av mitt svar framgick klart och tydligt att jag bedömer läget som mycket allvarligt. Men jag ansåg mig ändå böra påpeka att det skett en hel del inom Västernorrlands län. Jag sade i mitt svar också att det inte finns någon anledning att sätta in allmänna stimulansåtgärder för att påverka sysselsättningen sådan som situationen i dag är i vårt land. Det råder, om man ser till landet i dess helhet, en stor efterfrågan på arbetskraft. Det är möjligt att vi längre fram behöver vidta allmänna stimulansåtgärder, men redan nu är det nödvändigt att – och det framgick klart och tydligt av mitt svar – öka ansträngningarna för att lösa problemen för vissa grupper i samhället och för vissa orter, och det gäller förvisso inte bara Västernorrlands län.

Om man tittar på läget på litet längre sikt kan man glädjande nog konstatera att den negativa utveckling av sysselsättningen som förekom i Västernorrlands län på 1960-talet och i början av 1970-talet nu ser ut att ha vänt. Jag utgår då från de bedömningar som görs i länsstyrelsen efter remissbehandlingen ute hos kommunerna och i länsberedningen. Därvid får man en mera positiv bild av läget, och det råder inget tvivel

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om sysselsättnings-
läget i Västernorr-
lands län*

om att både regionalpolitiken och lokaliseringspolitiken i alla sina delar har haft denna positiva effekt. Det innebär emellertid inte att läget skulle vara tillfredsställande i Västernorrlands län, utan vi skall självfallet gå vidare med regionalpolitiken.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en sådan sak som den kommunala skatteutjämningen, som ger Västernorrlands län 135,7 milj. kr. – Kramfors kommun t. ex. får 23,3 milj. kr. Den kommunala skatteutjämningen innebär att dessa kommuner kan hålla kommunalskatten nere, och den betyder också att det är lättare att lokalisera företag till det området. Skulle man ta ut den kommunalskatt som behövdes, om vi inte använde oss av den solidaritet som ligger i regionalpolitikens skatteutjämningsbidrag, vore det mycket svårare att över huvud taget lokalisera någon verksamhet dit upp. Detta är ett av de regionalpolitiska medlen.

När det gäller situationen för dagen försöker vi komma till rätta med arbetslösheten genom olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder såsom arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och skyddad sysselsättning. Det är riktigt att siffran för personer i beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning är hög i Västernorrlands län, men jag anser det inte felaktigt att vi på det sättet ser till att de arbetslösa får en meningsfull sysselsättning. Jag fick ett intryck av att herr Lorentzon i någon mån fallit offer för den vanliga metoden att vilja göra beredskapsarbetena till sämre arbeten – vilket är mycket allvarligt.

Jag kan säga att vi under de senaste åren i Norrbotten har bedrivit en mycket omfattande verksamhet med beredskapsarbeten. Vi har sett till att kommunerna där uppe har fått fina vägar, simhallar m. m. Vi har med andra ord byggt upp en infrastruktur, som är till stor välsignelse när det gäller att öka sysselsättningen med nya industrier. Detta kommer också att ske i Västernorrlands län. Det är glädjande att vi, när människor blir arbetslösa, kan bereda dem tillfälle att utföra ett nyttigt arbete vars resultat sedan kan användas för att lokalisera företag till de kommuner där man har byggt upp det som vi kallar en infrastruktur. För dagen är våra åtgärder inriktade på att lösa problemen för de enskilda människorna och för de enskilda orterna.

När det gäller lokaliseringspolitiken delar inte så värst många människor i Västernorrland herr Lorentzons uppfattning. Jag har ännu inte hört någon ansvarig politiker i Västernorrland stiga in till mig och säga: "För lokaliseringspolitiken bevar oss, milde Herre Gud!" Jag kan tala om att regeringen så sent som i dagens regeringssammanträde gav lokaliseringsbidrag och stöd till ett företag – i Kramfors – vilket betyder en sysselsättningsökning där.

Det är riktigt att staten ännu inte har byggt ett stort företag av typ Stålverk 80 – och jag har tyvärr inte med mig stora eller små företag att dela ut, varken från denna talarstol eller från mina skrivbordslådor – men vi har gjort en hel del saker för sysselsättningen i Västernorrlands län, där staten har gått in som majoritetsägare och på det sättet sett till att det skapas sysselsättning. Inte kan väl herr Lorentzon vara avogt

Torsdagen den
20 februari 1975*Om sysselsättnings-
läget i Västernorr-
lands län*

inställd till att bromsbandsfabriken i Långsele har kommit till på statligt initiativ och med statligt delägandeskap? Detta är lokaliseringpolitik. Eisers har nu i Kramfors och Sollefteå en ganska stor verksamhet, där också staten är med, som har gett 500–600 sysselsättningstillfällen.

Det är denna typ av lokaliseringpolitik som vi skall fortsätta med, och Västernorrlands län ligger då långt framme. Det var inte min avsikt att förringa de problem man har att brottas med i Västernorrland, men jag kan försäkra att vi gör vad som är möjligt för att komma till rätta med de problemen både på kort sikt och på lång sikt.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag var fullt beredd på att statsrådet skulle göra något slags uppräknig av företag som genom olika åtgärder har lokaliserats till exempelvis Kramforsområdet – statsrådet nämnde dock inte alla. Men saken är den att man löser inte problemen med sådana insatser, utan det måste till helt andra krafttag. Skall det fortsätta på det här sättet upprepar jag: Bevare oss milde Herre Gud! Sysselsättningssvårigheterna blir allt större, ungdomen tvingas flytta och pensionärernas antal stiger undan för undan. 300 kvinnor söker i dag arbete vid arbetsförmedlingen i Kramfors. Förhållandena är ännu värre i Sollefteå, västra Ångermanland och inre Medelpad.

Jag skall säga statsrådet att de insatser som gjorts i Västernorrlands län är inte mycket att berömma sig över. Detta sagt som en artighet.

Enligt herr statsrådet borde det ha varit min uppgift att här i talarstolen redovisa uppgifter på vilka företag och annan verksamhet som skulle kunna lokaliseras till Västernorrland. Det är inte min uppgift – det är regeringens uppgift. Jag har ingen som helst insyn bakom kulisserna i vad som händer i detta land. Men eftersom jag har fått uppmaningen skulle jag vilja knyta an till vad som hänt.

Frågan om valsverket har jag redan framfört.

Saab-Scania fick regeringens tillstånd för en tid sedan att använda investeringsfondmedel för investeringar på sammanlagt 400 milj. kr. Självklart, som alltid, gick de stora beloppen söderut. Vad fick Kramfors? 5 miljoner. Varför, herr statsrådet, sade man inte från regeringens sida till Scania-Vabis att om vi släpper till investeringsfondmedel på 400 milj. kr. skall ni satsa ett betydligt högre belopp i Kramfors?

När det gäller Mo och Domsjö mjukpappersbruk har regeringen givit möjlighet för Mo och Domsjö att exportera valuta till utlandet för att bygga mjukpappersbruket där helt i motsats till vad fackföreningen krävt, nämligen att bruket skulle ligga i Sverige, i Alfredshem. Även där, i Örnsköldsvikområdet, är det arbetslöshet.

Så har vi skogsindustrin, där skogsbolagen under åren gjort tiotusentals människor arbetslösa. Pengarna man fått in har man i stor utsträckning genom regeringens godkännande kunnat exportera till utlandet. SCA har fabrik i Västtyskland där man gör ansiktsservetter och annat mjukpapper, producerat av massan från Ådalen. Men ansiktsservetterna och annat

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om sysselsättnings-
läget i Västernorr-
lands län*

som produceras av denna massa i Västtyskland försäljs i affärerna i Norrland. Toalettpapper som produceras av norrländsk pappersmassa i fabriker söderut i landet försäljs i affärerna i Norrland. Så har man fått fortsätta undan för undan; det finns mycket att tillägga i detta sammanhang.

Jättevinsterna som dessa skogsbolag gjorde och som man talade om skulle gå till dem som genom sitt arbete skapat värdena, hur blev det med dessa vinster? Jo, företagen fick lägga vinsterna i fonder som också blev skattefria. Varför sade inte regeringen till skogsbolagen att nu satsa ni på träkemisk forskning – på forskning och utveckling för att med skogen som råvara få fram andra konsumtionsvaror och på så sätt skapa nya arbetstillfällen? Beträffande detta slag av forskning är Sverige långt efter andra industrialiserade länder i Västeuropa.

På sin kongress 1965 sade också pappersarbetarna i samband med frågan om ett förstattligande av skogsindustrin, att om det inte forskas på ett riktigt sätt och avsätts pengar för att skaffa fram nya råvaror ur skogen så bör också de privata skogsbolagen förstattligas.

Den gångna sommaren hade Pappersindustriarbetareförbundet återigen en kongress. Frågan stod lika aktuell då. Det var faktiskt den stora frågan på kongressen. Man formulerade sig som så, att det borde vidtas socialistiska åtgärder.

Jag skall sluta med ett exempel på hur stora svårigheterna kan vara. För några dagar sedan var det ett större möte i Kramfors som gav rubriker i tidningarna. Man skrev: "Inbördeskrig i Kramfors om nedläggningen av Kramforsfabriken." Det var rubriker som täckte hela första sidan.

Frågan gäller om SCA:s sista anläggning i Kramfors skall läggas ned i december 1976 eller i mars 1977. Det gäller en livslängd på tre månader. Naturvårdsverket vill av miljöskäl inte ge fabriken dessa ytterligare tre månader, men fackföreningen, SCA och arbetsmarknadsmyndigheterna anser att sysselsättningen bör sättas i främsta rummet när det gäller en fabrik med 300 anställda. Miljöaspekterna kommer alltså i bakgrunden.

Tidigare hade SCA signalerat att denna fabrik skulle läggas ned vid årsskiftet 1974-1975. Men priserna steg på massan och SCA ville undan för undan förlänga tiden och vill nu göra det ytterligare.

Men nu är det ett krus i det här sammanhanget. SCA anser sig tvingat till att muddra utanför fabriken. Eftersom dessa muddermassor är bemängda med kvicksilver så vill naturvårdsverket inte att de skall läggas i älven. Övriga myndigheter är emellertid helt överens om att det inte spelar någon roll att man förgiftar älven bara man får sysselsättning för 300 människor i ytterligare tre månader.

Så svåra är sysselsättningsfrågorna i detta område. Då kan man inte nonchalera dem genom att bara säga – ni får ju skattelättnader! Frågan är betydligt allvarligare än så, herr statsråd.

Vid det möte jag här refererade säger fackföreningens ordförande – uttalandet har återgetts i lokalpressen och jag citerar: "Jag vädjar till koncessionsnämnden att ta mer hänsyn till människorna än till mikro-

organismerna i vattnet. Om några mikroorganismer dör är det väl bättre än att en massa människor mister jobbet.”

Här talar vi om miljöförbättring och miljöförstöring, men när det gäller sysselsättningen i detta område så är folket överens – sysselsättningen är det väsentligaste. I jämförelse med den är miljöförstöringen en mycket underordnad fråga.

Herr statsråd! Sysselsättningsläget i Västernorrland är betydligt svårare än vad regeringen föreställer sig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om sysselsättningsstöd till företag utanför det inre stödområdet

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Sundelins* (s) den 31 januari anmälda interpellation, nr 27, och anförde:

Herr talman! Herr Sundelin har frågat mig om jag är beredd att vidta sådana åtgärder att sysselsättningsstöd kan utgå till företagare i gränsområdet till det inre stödområdet i de fall då kommun tillhandahåller industrilokaler.

Fr. o. m. den 1 januari 1975 pågår i enlighet med riksdagens beslut en försöksverksamhet med sysselsättningsstöd i samband med lokaliseringstöd till företag i gränsområdet till det inre stödområdet och på Gotland. Beslut om sådant sysselsättningsstöd fattas i varje enskilt fall av regeringen. Regeringens prövning avser främst vilka orter utanför det inre stödområdet som skall komma i fråga för stödet. Försöksverksamheten skall pågå under en tvåårsperiod och därefter utvärderas. Jag är inte beredd att under pågående försöksperiod föreslå några ändringar av de regler som riksdagen har förordat för försöksverksamheten.

Jag vill dessutom framhålla att företag i gränsområdet till det inre stödområdet som bedriver sin verksamhet i lokaler som tillhandahålls av kommun i vissa fall kan få sysselsättningsstöd enligt gällande regler för försöksverksamheten. Om t. ex. ett sådant företag den 1 januari 1975 har fått lokaliseringstöd för maskininvesteringar är kravet på samband med lokaliseringstöd uppfyllt.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation.

Anledningen till att jag ställde interpellationen är de svårigheter som flera av Norrlandskommunerna har när det gäller att komma till rätta med sysselsättning åt de arbetslösa i kommunernas ytterområden. En av de mest utsatta kommunerna är min egen, Örnsköldsvik, som har sin tätort liggande nere vid kusten. Efter sammanslagningen av de åtta kommunerna ligger flera byar med varierande antal invånare på en sträcka

Nr 23

Torsdagen den
20 februari 1975

Om sysselsättnings- stöd till företag utanför det inre stödområdet

av upp emot elva mil i periferin från kommunens centrum. Vi har ett flertal mindre tätorter som före kommunsammanslagningen betraktades som självklara mindre tätortscentra som skulle bestå och utveckla sig. Ett av dessa områden har egen kyrkoförsamling, glesbygdshögstadieskola, affärer, poststation och en relativt god service, men har, sedan skogsbrukets behov av arbetskraft minskat i mycket stor omfattning, utomordentligt svårt – för att inte säga omöjligt – att bestå som den mindre tätort till vilken folket i småbyarna omkring tar sin tillflykt när det gäller viss service. Sträckan till kommunens tätort är fram och tillbaka i runt tal 18 mil.

Örnsköldsviks kommun har en areal på i runt tal 68 kvadratmil. Kommunens omkring 60 000 invånare är fördelade med omkring 44 000 i tätort och 16 000 i glesbygd. Ingen del av kommunen tillhör det inre stödområdet.

Det bör också påpekas att i hela Västernorrlands län fanns vid månadsskiftet januari-februari omkring 4 820 arbetslösa, varav 1 056 inom Örnsköldsviks kommun. Det finns i beredskapsarbeten, utbildning och skyddad verksamhet inom länet 5 202 personer.

Det är utifrån den här situationen jag har frågat om det inte skulle vara möjligt att låta sysselsättningsstödet utgå till sysselsättning i lokaler som kommunen låtit uppföra i dessa glesbygdsområden med hjälp av statens beredskapspengar. Jag har också framhållit i min interpellation att det skulle vara betydligt lättare för kommunerna att få företagare att etablera sig om de kunde erhålla sysselsättningsstöd.

I interpellationssvaret framhåller statsrådet att sysselsättningsstöd kan erhållas för industriellt arbete i lokaler uppförda av kommunen om det efter den 1 januari 1975 utgått lokaliseringsstöd för maskininvesteringar. Jag vill erkänna att detta är en positiv tolkning av beslutet och är till fördel i vissa fall. Men jag vill samtidigt framhålla att inom Örnsköldsviks kommun har vi flera fall där såväl lokaler som erforderliga maskiner redan finns och där man skulle kunna få i gång arbeten.

Låt mig också i det här sammanhanget uttala länets tillfredsställelse över den insats som statsmakterna har gjort när det gäller att skapa sysselsättning i länet i dess helhet – även inom Örnsköldsviks kommun – fränsett glesbygdsområdena. Jag vill också betona det utomordentliga värde som skatteutjämningsbidragen har haft för kommunerna och länet i dess helhet.

Örnsköldsviks kommun och alla andra liknande kommuner får en orimlig uppgift med att klara sysselsättningsfrågorna i sådana här områden om inte förutsättningarna för statens hjälp förbättras.

Jag vill till sist fråga om inte herr statsrådet delar min uppfattning att svårigheterna för kommunen att klara sysselsättningen i sådana fall som jag här berört blir nära nog oöverstigliga utan någon form av hjälp. Någon sådan står i dag inte till förfogande.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Torsdagen den
20 februari 1975

*Om sysselsättnings-
stöd till företag
utanför det inre
stodområdet*

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag håller med herr Sundelin om att det sysselsättningsstöd som kan utgå är väldigt viktigt när det gäller att intressera företag att lokalisera sig på en bestämd plats.

Det här speciella fallet, som herr Sundelin tar upp, nämligen att sysselsättningsstöd skulle kunna utgå i gränsområdena till det inre stodområdet, var ett riksdagsinitiativ. Riksdagen band ju sysselsättningsstödet med andra lokaliseringsinsatser, så på den här punkten är det riksdagen som bundit oss. Har man inte fått lokaliseringsstöd till lokaler eller maskiner kan sysselsättningsstöd inte utgå under den pågående två-åriga försöksverksamheten. Jag bedömer redan denna försöksverksamhet som mycket gynnsam, men menar att vi behöver dessa två år innan vi går till riksdagen och begär en ändring. Men om det i en kommun finns lokaler som är uppbyggda med statligt stöd och som ägs av kommunerna och man där lokaliserar ett företag som får bidrag till maskinerna, då utgår sysselsättningsstöd. När de två årens försöksverksamhet är slutförd får vi naturligtvis se över även den bestämmelsen.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Vad statsrådet nu anförde har också sagts i svaret på interpellationen. Det är självklart utomordentligt värdefullt att kunna få använda sig av sysselsättningsstödet.

Förutom de problem jag talat om när det gäller glesbygden inom Örn-sköldsviks kommun är situationen den, som kommunen framhållit i skrivelse till statsmakterna, att kommunen är i stort behov av sysselsättningsstillfällen inte bara i glesbygdsområdena utan även i andra delar. Mellan 1965 och 1970 har antalet förvärvsarbetande i kommunen minskat med 2 100 personer. Av länsstyrelsens prognos för näringslivets utveckling framgår att ytterligare en minskning på 800 personer fram till 1980 skall drabba kommunen. Den här minskningen som jag uppgivit har i allt väsentligt inträffat ute i glesbygdsområdena. Kommunen har ambitioner att föra en politik som förbättrar levnadsvillkoren för de människor som lever och måste bo i glesbygdsområdena. Gör man inte det kan det få allvarliga konsekvenser för de redan gjorda investeringarna i skolor och andra serviceinrättningar. Dessa människor som bor ute i glesbygden utövar en stark påtryckning på kommunen, i vart fall Örn-sköldsvik, och kräver att även de skall kunna åtnjuta jämlikhet när det gäller arbete och trygghet. För att kommunen skall kunna lösa de här problemen anser jag att samma regler för lokaliserings- och sysselsättningsstöd skall tillämpas inom kommunens glesbygd som inom det inre stodområdet, således att kommunen får bidrag till uppförande av industrilokaler för uthyrning till industriell verksamhet inom glesbygdsområden och att sysselsättningsstödet även skall utgå inom nämnda områden om ett företag driver verksamhet i förhyrda lokaler.

Jag vill, herr talman, till sist säga att jag uppskattar den förståelse som svaret på min interpellation på något sätt ändå andas. Men frågan

*Om sysselsättnings-
stöd till företag
utanför det inre
stödområdet*

är faktiskt allvarligare än vad jag kunnat skriva ned i interpellationen och än vad jag kunnat ge uttryck för här. Vi har ungefär 2 000 människor som ständigt jagar jobb ute i dessa glesbygdsområden, människor som är anmälda arbetslösa, har varit arbetslösa så lång tid att de inte längre kan få någonting från arbetslöshetskassan, människor som finner det meningslöst att anmäla sig till arbetsförmedlingen eftersom de inte har en chans att åka hemifrån till de områden där arbete finns.

Jag hoppas emellertid, herr talman, att det skall finnas möjligheter att fortsätta debatten, kanske på ett annat sätt, omkring de här frågorna. Jag utesluter inte att kommunen återkommer med vissa förslag om hjälp – när vi t. ex. har en lokal och maskiner. Människor står och trampar och väntar. Men vi får ingen företagare dit utan sysselsättningsstöd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Föredrogs och hänvisades

Motion

Nr 1822 till skatteutskottet

§ 16 Föredrogs, men bordlades åter kulturutskottets betänkande nr 1, näringsutskottets betänkanden nr 1–5 samt inrikesutskottets betänkanden nr 1 och 8–10.

§ 17 Anmäldes och bordlades

Proposition

Nr 13 om lokalradio och vissa andra rundradiofrågor

§ 18 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 1823 av herr *Boo*

Nr 1824 av fru *Jacobsson*

med anledning av propositionen 1975:6 om ändring i konkurslagen (1921:225) m. m.

§ 19 Anmäldes och hänvisades omedelbart till skatteutskottet

Motioner

Nr 1825 av herr *Andersson* i Örebro

Nr 1826 av herr *Björck* i Nässjö

med anledning av propositionen 1975:16 om ändrade regler för inbetalning av medel till arbetsmiljökonto och särskilt investeringskonto

§ 20 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 1827 av herr *Danell m. fl.*

Nr 1828 av herr *Romanus*

Nr 1829 av herrar *Åkerfeldt* och *Olof Johansson* i Stockholm med anledning av propositionen 1975:15 med förslag till ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

Nr 23

Torsdagen den
20 februari 1975

---

*Anmälan av
interpellationer*

§ 21 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 17 februari

Nr 34 av herr *Strömberg* i Botkyrka (fp) till herr bostadsministern om principerna för kommunernas marktilldelning vid stora bostadsbyggnadsföretag:

Ur de boendes synvinkel är det väsentligt att det finns ett betydande mått av konkurrens på bostadsmarknaden, såväl vad gäller bostadsbyggande som lägenhetsförvaltning. I syfte att bidra till en dämpning av boendekostnaderna har man från folkpartiets sida drivit kravet på anbuds konkurrens, dvs. byggrätten skall göras beroende av förmågan att bygga billigast.

Riksdagen antog i höstas riktlinjer för den framtida bostadspolitik. I fråga om hur det framtida bostadsbyggandet skulle organiseras drogs gränslinjer mellan å ena sidan marktilldelning och å andra sidan förfarandet vid upphandling av husen.

I enlighet med riksdagens beslut läggs stort ansvar på kommunerna för att genomföra de bostadspolitiska målen. Kommunernas möjligheter att styra plangenomförandet, att möjliggöra en kommunal markfördelning och eliminera konkurrensen om exploateringsmark tillgodoses genom markvillkoret. Propositionen 1974:150 säger att "strävan att fördela marken rättvist mellan olika i kommunerna verksamma byggherrar bör underordnas de krav som en rationell produktion ställer". Vidare understryks det önskvärda i att behålla det konkurrenselement som ligger i att byggandet sker i olika företagsformer. Byggherrarnas skicklighet som byggherrar och förvaltare bör därför kunna vara utslagsgivande för fördelning av byggherreuppdrag.

Vad som här anförts bekräftar enligt min uppfattning att kommunen, om man ensidigt styr marktilldelningen till viss företagsform, måste kunna visa att man på så sätt får ett bättre och billigare byggande och förvaltande.

I fråga om själva byggandet avskärs i princip egenregi byggandet från möjlighet till bostadslån om kommunen eller länmyndighet inte medger undantag. En förhandlingsentreprenad kan få statlig långivning endast i de fall där en sådan vid en allsidig bedömning anses vara minst lika fördelaktig som en anbudsupphandling skulle ha varit i motsvarande fall.

Både propositionen och senare ännu starkare riksdagen uttalade sig restriktivt mot egenregi bygge vid statlig bostadsbelåning. Mot denna bakgrund anser jag det förvånande att man i vissa kommuner vid stora projekt diskuterat att tilldela ett bestämt företag all mark för byggande i egen regi. Ett sådant exempel är Enskededalen i Stockholm, där projektet gäller ca 1 600 lägenheter. Skulle en sådan princip stadfästas i någon kommun innebär det enligt min uppfattning en minskning av konkurrensen, inte den ökning riksdagen avsåg med sitt beslut i december 1974.

Mot den anförda bakgrunden finner jag det angeläget att ställa följande frågor till herr bostadsministern Carlsson:

1. Hur tolkar statsrådet de statliga riktlinjerna för marktilldelning då det gäller stora bebyggelseenheter?
2. Hur anser statsrådet att kommunen skall bedöma att kostnaderna för ett bygge inte kommer att överstiga kostnadsnivån för upphandlade projekt?

Nr 35 av herr *Rosqvist* (s) till herr industriministern om transportfrågor i samband med Stålverk 80:

Anläggandet av Stålverk 80 är för vårt land en mycket stor industriell satsning. I regeringsförslaget om stålverket uppskattades de totala kostnaderna exkl. ränta under byggnadstiden till 3,7 miljarder kronor i löpande penningvärde. Investeringar av så stora mått får inte bara betydelse för övre Norrland utan kommer också att på olika sätt beröra hela landets ekonomi, industri och transportväsende.

Det totala malmbehovet vid NJA beräknas uppgå till nära 9 miljoner ton, varav 6,4 miljoner ton per år till Stålverk 80. Malmen kommer att transporteras med järnväg. Järnvägen finns redan, dess kapacitet är känd och den klarar transporten. Men hur intransporten av 4 miljoner ton kol och mer än 1 miljon ton kalksten och hur uttransporten av 5,4 miljoner ton stålämnen skall ske är fortfarande en öppen fråga. Det enda som hittills sagts om dessa transporter är, att de avses ske i systemtrafik med fartyg, kol och kalksten till Luleå och stålvaror i retur. Det låter enkelt – alltför enkelt.

Transporterna är av utomordentlig betydelse. För hela stålverksprojektet blir en rationell och fungerande transportkedja själva livsnerven. Med sjöfart under normala yttre förhållanden är problemet ett normalt transportproblem som kan lösas på ett relativt enkelt sätt. Men i fallet Stålverk 80 gäller andra förutsättningar. Här skall fraktas mycket stora varukvantiteter i farvatten som tidigare normalt varit stängda vintertid på grund av isförhållandena. Fartygen är visserligen numera försedda med kraftigare maskinerier, och vi har fått bättre tillgång på kraftiga isbrytare, men att därför tro att sjöfart i Bottenhavet och Bottenviken i fortsättningen skall pågå relativt störningsfritt även vintertid är alltför optimistiska och riskabla tankegångar.

Stålverkets kunder behöver och kräver kontinuerliga transporter. Får de inte detta blir det dåliga affärsmässiga villkor för leverantören – NJA.

Det behövs speciellt vintertonnage för att klara säkra transporter till och från Bottenviken. Sådana specialfartyg kan man inte erhålla med kort varsel. De måste snart projekteras och byggas.

Inför behandlingen av förslaget om stålverket i riksdagen föreslogs i en motion att frågan om sjötransporter med en samhällsägdd flotta för att trygga stålverkets transportbehov och få inflytande på transportsektorn såväl som på produktionssektorn skulle utredas. Näringsutskottet sade att frågan om sjötransporterna måste bli föremål för ingående överväganden inom NJA. Industriministern sade i debatten att frågan om statligt engagemang dittills ej lämnats obeaktad. Sedan dess har det varit tyst från såväl NJA som industridepartementet. På redarhåll har dock frågan tilldragit sig intresse och livligt diskuterats, och flera "sofistikerade och ovanliga" transportlösningar har presenterats.

Även sjöfolket är intresserat. Man frågar sig om samhället har intresse av att skaffa sig insyn på något sätt i sjöfarten. Skall transporterna ske med inhyrt utländskt tonnage, eller skall man försöka med "ströbåtar" eller ordna kontrakt med något svenskt rederiföretag? Även varvsindustrin och dess många anställda i vårt land är intresserade, eftersom det kan gälla nybyggnad av ett icke ringa antal specialfartyg. Även från hamnar och regioner på flera ställen efter kusten finns intresse för eventuella omlastningsterminaler för NJA:s transporter.

Mot bakgrund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att framställa följande fråga till herr industriministern:

Enligt vilka riktlinjer sker uppföljningen av beslutet om Stålverk 80 beträffande utformningen av sjötransporter och terminalanläggningar, och vilket resultat har undersökningarna om transportfrågorna hittills gett?

§ 22 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 18 februari

Nr 86 av herr *Lothigius* (m) till herr kommunikationsministern om nedläggning av järnvägsstationer utmed stambanan:

SJ har föreslagit att stationerna mellan Alvesta och Nässjö, med undantag för Sävsjö, skall läggas ned för persontrafik. Detta kommer att skapa problem för bl. a. skolbarnens resor mellan orterna.

Anser statsrådet det rimligt att lägga ned stationer utmed den bärkraftiga stambanan utan att ersätta kommunikationerna med exempelvis motorvagnar?

Torsdagen den
20 februari 1975

*Meddelande om
frågor*

Nr 87 av herr *Jadestig* (s) till herr arbetsmarknadsministern om en ny yrkesnomenklatur:

Under höstriksdagen 1972 fick jag av dåvarande inrikesministern Holmqvist svar på en interpellation gällande tillkomsten av en eventuell yrkesklassificering. Statsrådet var inte beredd att då ta något särskilt initiativ, eftersom frågan behandlades gemensamt av statliga myndigheter och arbetsmarknadens parter. Nu har det i dagspressen framförts olika uppgifter rörande principerna för lönesättning. Dessutom visar utredningen om arbetarskydd och yrkesskador hur svårt det f. n. är att yrkesmässigt lokalisera arbetslivets risker. Därför hemställer jag om arbetsmarknadsministerns svar på följande fråga:

Kan statsrådet informera om vilken målsättning statsmakterna har för ett så omfattande problem och om hur långt arbetet med en ny yrkesnomenklatur har utvecklats sedan 1972?

Nr 88 av herr *Mossberg* (s) till herr finansministern om långpendlars rätt till avdrag för resekostnader vid inkomstbeskattningen:

Ett stort antal personer bosatta i vissa delar av landet, t. ex. i norra Värmland, har sedan flera år sitt arbete förlagt långt från sin hemort. Så är fallet med exempelvis anläggningsarbetare, som har sin sysselsättning i Göteborgsregionen eller annorstädes i Mellansverige därför att de inte kan få arbete på hemorten. De får vid taxering göra vissa avdrag för hemresor. De s. k. långpendlarna förväntar sig en generös tillämpning av reglerna för dylika avdrag. Nu förefaller det dock som om möjligheterna till nämnda avdrag i vissa fall har skärpts.

Har finansministern några planer på att åstadkomma en uppmjukning av avdragsbestämmelserna för långpendlare?

Nr 89 av herr *Torwald* (c) till herr finansministern om införsel i sjukpenning för obetalda skatter m. m.:

Enligt gällande bestämmelser kan indrivning för skatter ej ske på inkomst i form av sjukpenning, trots att sådana inkomster ibland kan vara betydande efter den senaste sjukpenningreformen.

Avser statsrådet att ta något initiativ för att ge möjlighet till införsel i sjukpenning för obetalda skatter, avgifter etc.?

Nr 90 av herr *Romanus* (fp) till herr statsministern om lagstiftning mot könsdiskriminering:

Den kartläggning av utländska erfarenheter av lagstiftning mot könsdiskriminering som delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor låtit göra skall enligt uppgift sändas på remiss till myndigheter och organisationer. Men redan innan dessa har fått yttra sig har det ansvariga statsrådet, Anna-Greta Leijon, som ordförande i delegationen gjort bestämda uttalanden emot en lagstiftning. Mot den bakgrunden ber jag

att få fråga herr statsministern:

Anser sig regeringen bunden av fru statsrådet Leijons uttalanden emot en lagstiftning mot könsdiskriminering?

Nr 23

Torsdagen den
20 februari 1975

*Meddelande om
frågor*

Nr 91 av herr *Nilsson* i Agnäs (m) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten i Norrland:

Trots den högkonjunktur som rått är det svårt för många ungdomar att få ett lämpligt arbete. Särskilt svår är situationen i vissa Norrlands-kommuner där andelen unga bland de arbetslösa är större än på andra håll. Sålunda var t. ex. under vecka 37 år 1974 inte mindre än 701 personer som inte fyllt 25 år arbetslösa i Umeå. Situationen är bekymmersam och väntas bli förvärrad vid utryckningen från regementena inom kort. Under 1974 har visserligen ett stort antal företag från andra delar av landet sökt värva ungdom för flyttning från Umeå, men det måste för Umeå kommuns del anses otillfredsställande.

Är statsrådet beredd att medverka till att sysselsättning bereds i hemorten för den ungdom som är arbetslös bl. a. i Umeå kommun?

Nr 92 av herr *Israelsson* (vpk) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder för att säkra sysselsättningen för vissa anställda inom bryggerinäringen:

Örebro län har under senare år haft en ogynnsam utveckling av sysselsättning och folkmängd. Speciella problem har funnits i norra länsdelen. Detta motiverar särskilda insatser för att stoppa nedgången och vända utvecklingen i positiv riktning.

Ett bryggeri i länets norra del på gränsen till stödområdet hotas nu av konkurs och nedläggning, varvid 135 anställda berörs. Då staten redan är engagerad på bryggeriområdet kan frågan ställas om det inte vore lämpligt att staten ingriper här på lämpligt sätt för att tillförsäkra de anställda fortsatt sysselsättning. Jag vill därför fråga herr arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder bör enligt statsrådet vidtas för att säkra sysselsättningen för de bryggerianställda i norra delen av Örebro län som nu hotas av arbetslöshet?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 16.21.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert